

Stichting
Pensioenfonds
van de KAS BANK

Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK
De Entree 500, 1101 EE Amsterdam
Website: www.pensioenfondskasbank.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel
onder nummer 41200423

Jaarverslag over het boekjaar lopende van
1-1-2023 tot en met 31-12-2023

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Verslag van het Bestuur	
Kerncijfers	7
Organisatie pensioenfonds	9
Het pensioenfonds	15
Financiële positie van het pensioenfonds	17
Pensioenregeling 2023 (tot 1 mei 2023)	18
Premiebeleid	19
Ontwikkeling deelnemersbestand	20
Toeslagbeleid en toeslagverlening	21
Communicatie	22
Beleggingen	24
Uitvoeringskosten	28
Governance	32
Uitbestedingsbeleid	41
Risicoparagraaf	41
Vooruitblik 2024	45
Actuariële paragraaf	46
Visitatiecommissie	
Rapport visitatie Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK 2023	50
Reactie Bestuur op het verslag van de Visitatiecommissie	56
Verantwoordingsorgaan	
Verslag Verantwoordingsorgaan over het jaar 2023	57
Reactie Bestuur op het verslag van het Verantwoordingsorgaan	60

Jaarrekening

Balans per 31 december	62
Staat van baten en lasten	64
Kasstroomoverzicht	66
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	67
Algemene grondslagen	67
Specifieke grondslagen	69
Toelichting op de balans per 31 december	75
Toelichting op de staat van baten en lasten	82
Risicoparaagraaf	88
Bestemming van saldo van baten en lasten	99
Gebeurtenissen na balansdatum	99

Overige gegevens

Statutaire resultaatbestemming	101
Actuariële verklaring	101
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	103

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2023 (hierna: het verslagjaar) van de Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK (hierna: het pensioenfonds). Het pensioenfonds is statutair gevestigd in Amsterdam en is opgericht op 8 december 1953. De Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41200423 en is een ondernemingspensioenfonds. Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie. De laatste statutenwijziging was op 14 januari 2021.

Het jaar 2023 gaat te boek als het jaar waarin het Pensioenfonds 70 jaar bestaat én het Pensioenfonds met ingang van 1 mei 2023 een gesloten fonds is geworden.

In 2023 heeft CACEIS Nederland verdere stappen gezet in het uitwerken van het besluit om bestaande medewerkers over te laten stappen naar de IDC-regeling die door a.s.r. wordt uitgevoerd. De uitwerking van dit besluit heeft er in geresulteerd dat de werkgever met ingang van 1 mei 2023 de uitvoeringsovereenkomst heeft opgezegd. Hiermee zijn alle deelnemers van het fonds, met uitzondering van de arbeidsongeschikte deelnemers, automatisch gewezen deelnemers geworden. In de tweede helft van 2023 is het bestuur bezig geweest met de administratieve afwikkeling van het zijn van een gesloten fonds.

In 2023 heeft het fonds zich ook verder beraden op haar toekomst. Meerdere scenario's zijn hierbij de revue gepasseerd: blijven in het huidige FTK-regiem, overgaan naar een van de nieuwe premiecontracten (Sociale premiereregeling of de flexibele premiereregeling) of een zogenaamde Buy Out, waarin de gelden overgedragen worden aan een verzekeraar en waarbij voor de deelnemers pensioen wordt aangekocht inclusief een (gedeeltelijke) indexatie. Het bestuur heeft inmiddels een beoogde modelkeuze gemaakt en wil deze verder uitwerken. Daarnaast blijft de optie als zelfstandig gesloten pensioenfonds onder het FTK-regime, een verantwoord alternatief.

Het wereldbeeld wordt beheerst door verschillende oorlogen en daardoor veroorzaakte onzekerheden. Dit heeft zijn invloed op de economie en de financiële markten.

Wij houden de (economische) ontwikkelingen nauwlettend in de gaten en proberen hierop voor zover mogelijk te anticiperen.

Financieel gezien was het jaar 2023 op beleggingsgebied een jaar met licht stijgende bezittingen en verplichtingen en licht stijgende en daarna weer licht dalende dekkingsgraden. Een deel van de daling van de dekkingsgraad is veroorzaakt door de per 1 juli 2023 gegeven indexatie van 7,52%. Resultierend in een dekkingsgraad van 126,2% per 31 december 2023 (31 december 2022: 132,3%).

De beleidsdekkingsgraad (het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden van de 12 maanden van 2023) steeg van 130,8% per eind december 2022 naar 131,8% per eind december 2023.

Belangrijke zaken in 2023 voor het pensioenfonds waren:

- De besprekingen met de sponsor over de afwikkeling van de opzegging door de sponsor van de uitvoeringsovereenkomst;
- De toekomst van het pensioenfonds in relatie tot de overgang van de actieve deelnemers naar de IDC-regeling van a.s.r. en de ontwikkelingen rondom het nieuwe pensioenstelsel;
- Het uitgevoerde Raadgevend Deelnemersonderzoek, dat het bestuur inzicht heeft verschaft in de risicohouding van de deelnemers . Hieruit is naar voren gekomen dat de deelnemers beperkt risico willen lopen.
- Het besluit om per 1 juli 2023 te indexeren met 7,52% over 2022, dit vanwege de beleidsdekkingsgraad van 130,8% per 31-12-2022;
- De verdere beheersing van de uitvoeringskosten;
- Het verder ontwikkelen van het integraal risicomanagement door de governance te verstevigen.

Dit verslag wordt uitgebracht in overeenstemming met de statuten van het pensioenfonds.

Het Bestuur van de Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK

Verslag van het Bestuur

Kerncijfers

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantallen					
Actieve deelnemers	25 ¹⁾	271	310	415	415
Gewezen deelnemers	1.474	1.273	1.272	1.196	1.176
Pensioengerechtigden	401	399	382	377	389
Totaal	1.900	1.943	1.964	1.988	1.980
Toeslagen					
Indexatie actieven	7,52% ²⁾	2,68% ³⁾	0,00%	1,05% ⁴⁾	1,72% ⁵⁾
Indexatie inactieven	7,52% ²⁾	2,27% ³⁾	0,00%	0,52% ⁴⁾	0,89% ⁵⁾
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	349.588	323.604	472.521	481.814	393.133
Beleggingsopbrengsten	25.362	-119.551	3.905	57.584	58.983
Beleggingsrendement	8,2%	-26,5%	1,0%	15,1%	18,4%
Benchmark	10,8%	-23,9%	0,8%	13,1%	19,2%
Reserves					
Algemene reserve	71.471	79.550	98.095	64.168	47.241
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	271.613	244.915	347.594	376.155	334.075
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	1.119	1.146	1.447	1.324	1.210
Totaal technische voorzieningen	272.732	246.061	349.041	377.479	335.285

1) De werkgever heeft met ingang van 1 mei 2023 de uitvoeringsovereenkomst opgezegd. Hiermee zijn alle deelnemers van het fonds automatisch gewezen deelnemers geworden. Alleen de arbeidsongeschikte deelnemers worden nog als actieve deelnemers gezien.

2) Betreft de indexatie die per 1-7-2023 is toegekend over 2022.

3) Betreft de indexatie die per 1-7-2022 is toegekend over 2021.

4) Betreft de indexatie die per 1-7-2022 is toegekend over 2019.

5) Betreft de indexatie die per 1-7-2022 is toegekend over 2018.

	2023	2022	2021	2020	2019
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers ¹⁾	1.499	5.683	7.891	7.454	6.209
Pensioenuitkeringen	6.456	5.894	5.665	5.552	5.494
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	344.203	325.611	447.136	441.647	382.526
Pensioenverplichtingen	272.732	246.061	349.041	377.479	335.285
Aanwezige dekkingsgraad ²⁾	126,2%	132,3%	128,1%	117,0%	114,1%
Vereiste dekkingsgraad	116,7%	117,7%	115,0%	114,8%	115,3%
Beleidsdekkingsgraad (BDG) ³⁾	131,8%	130,8%	122,6%	110,0%	113,0%
Reële dekkingsgraad ⁴⁾	95,1%	97,9%	98,5%	89,6%	90,2%

1) De premiebijdragen over 2023 hebben betrekking op de periode over januari t/m april 2023. De werkgever heeft met ingang van 1 mei 2023 de uitvoeringsovereenkomst opgezegd waardoor er vanaf 1 mei 2023 geen premieopbouw meer plaatsvindt in het pensioenfonds. Vanaf deze datum is het fonds een gesloten pensioenfonds.

2) De aanwezige dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen: $(344.203 / 272.732) \times 100\% = 126,2\%$.

3) De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.

4) De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de zogenoemde 'indexatiedekkingsgraad', de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is, onafhankelijk van de eigen toeslagambitie van het fonds.

Organisatie pensioenfonds

Bestuur

Het Bestuur is paritair samengesteld en bestaat uit 6 personen. Daarvan zijn 3 bestuurders van werkgeverszijde en 3 van werknemerszijde waarvan 1 vertegenwoordiger ook namens de gepensioneerden.

In 2021 heeft het bestuur besloten dat de zittingstermijn van bestuursleden wordt aangepast van 6 jaar met eenmaal herbenoemen, naar 4 jaar met tweemaal herbenoemen.

Als datum van eerste benoeming wordt gehanteerd:

P. van der Wal:	12 juli 2016
P. de Jaeger:	28 mei 2015
G.J. Kremer:	3 september 2020
O. Hulst:	9 mei 2017
L. Gabriëlse:	7 november 2016
J. Voskuilen:	10 november 2014

Bestuur:

<i>Werkgeversvertegenwoordigers</i>	<i>functie</i>	<i>einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortjaar</i>
P. (Pieter) van der Wal	voorzitter	Juli 2024	M	1961
L.H.E. (Pol) de Jaeger	secretaris	September 2027	M	1978
G.J. (Geert Jan) Kremer	lid	September 2024	M	1961

<i>Werknemersvertegenwoordigers</i>	<i>functie</i>	<i>einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortjaar</i>
O.F. (Otto) Hulst	lid	Mei 2025	M	1989
L.K.M. (Larissa) Gabriëlse	plv. secretaris	November 2024	V	1968
J. (Jan) Voskuilen (namens de pensioengerechtigden)	plv. voorzitter	November 2026	M	1954

Op verzoek van de heer O. Hulst heeft het bestuur met ingang van 18 maart 2024 afscheid van hem genomen. Hij heeft vanuit zijn nevenfunctie een uitbreiding van zijn werkzaamheden gekregen, waardoor er de schijn van belangenverstrengeling zou kunnen ontstaan. Wij bedanken de heer Hulst voor zijn inzet voor het fonds.

Overzicht relevante nevenfuncties bestuursleden:

<i>Bestuurslid</i>	<i>nevenfunctie</i>
P. van der Wal	Head of Division - General Inspection CACEIS Bank, Netherlands Branch (hierna CBNB)
L.H.E. de Jaeger	Investment consultant bij Montae & Partners
G.J. Kremer	Riskmanager bij MN Services
O.F. Hulst	Beleidsadviseur Pensioenfederatie Mentor werkgroep Pensioenlab, gastdocent pensioenontwikkelingen Erasmus Universiteit en Bestuurder Stichting Coöperatiekring Hart voor Gelderland.

L.K.M. Gabriëlse

Sr. Sales Executive bij CBNB,
Bestuurslid en lid van Adviescommissie Beleggingen bij
Stichting Fonds 1818

J. Voskuilen

Geen

De bestuursleden zijn met ingang van 23 oktober 2020 ingeschreven in het UBO-register, onderdeel van het Handelsregister van de Kamer van Koophandel.

Bestuurscommissies

Het Bestuur van het pensioenfonds wordt ondersteund door de volgende commissies:

- financiële- en risicomanagement commissie;
- beleggingscommissie;
- communicatiecommissie.

Het dagelijks Bestuur

Het dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitter, Pieter van der Wal en de secretaris, Pol de Jaeger. In spoedeisende gevallen kan het dagelijks Bestuur met mandaat van de overige bestuursleden besluiten nemen.

Sleutelfunctiehouders

Het pensioenfonds beschikt over een sleutelfunctie risicobeheer, actuariel en interne audit. De sleutelfunctie Risicobeheer en Actuariële functie vormen de tweede lijn. De Interne Audit Functie vormt de derde lijn.

De Sleutelfunctie Risicobeheer, P. (Peter) van der Knaap, draagt zorg voor een risicomanagementsysteem dat bestaat uit strategieën, methodes, processen en rapportageprocedures die nodig zijn om op individueel en geaggregeerd niveau de risico's, waaraan het fonds blootstaat of blootgesteld zou kunnen worden, alsook de onderlinge afhankelijkheden en relaties daartussen voortdurend te onderkennen, te meten, te bewaken, te beheren en hierover te rapporteren.

De Sleutelfunctiehouder Risicobeheer is per 10 oktober 2023 gestopt met zijn werkzaamheden die tot en met 18 maart 2024 zijn overgenomen door de heer O. Hulst. Inmiddels is de heer M. (Michael) Blom van AethiQs per 24 mei 2024 benoemd tot Sleutelfunctiehouder Risicobeheer.

Actuariële Functie, R. (René) van der Meer van Milliman (tevens de certificerend actuaris van het pensioenfonds), een beoordelende en controlerende taak met betrekking tot de actuariële activiteiten van het pensioenfonds.

Sleutelfunctie Interne Audit, J. (Jan) Voskuilen, toetst in aanvulling op de werkzaamheden van de 1e en 2e lijn, de opzet, het bestaan en de werking van de besturing, de inrichting en de risicobeheersing. Daarnaast geeft hij het Bestuur mogelijkheden tot verbeteringen in overweging door middel van het doen van aanbevelingen.

Financiële commissie

In november 2023 is de taakstelling van de Financiële- en risicomanagementcommissie gewijzigd en is besloten om Risicomanagement apart te beleggen bij alle eerstelijns commissies. Deze scheiding is het gevolg van een adviesrapport herijking risicomanagement, dat op verzoek van het bestuur is uitgebracht.

De Financiële en Risicomanagement commissie bestond tot en met oktober 2023 uit de bestuursleden: Otto Hulst, voorzitter en Pieter van der Wal en Thijs Vlasman (medewerker van CBNB).

Daarnaast waren er twee toehoorders te weten Jan Voskuilen en Peter van der Knaap. De Financiële en Risicomanagementcommissie deed tijdens bestuursvergaderingen schriftelijk en/of mondeling verslag van haar activiteiten met verwijzing naar de Risicoparagraaf op pagina 41.

De heren P. van der Knaap en T. Vlasman zijn met ingang van 10 oktober en 15 december 2023 met hun werkzaamheden voor het fonds gestopt. Het bestuur bedankt hen voor hun inzet de afgelopen jaren

In 2023 heeft de Financiële commissie zich onder meer bezig gehouden met:

- de begroting 2023 en de kostendekkende premie van 2023 (tot en met april 2023);
- het vaststellen van de parameters 2023;
- het verzorgen van de financiële informatieverstrekking van het pensioenfonds, in het bijzonder de jaarrekening en de staten ten behoeve van de toezichthouder, in overeenstemming met van toepassing zijnde wet- en regelgeving;
- de voorbereiding toeslagvoorziening per 1 juli 2023;
- het opvolgen van de aanbevelingen van de externe accountant, de externe (certificerend) actuaire en de visitatiecommissie;
- het eerstelijns risicomanagement en risicobeheer van de niet-financiële risico's.

Beleggingscommissie

De Beleggingscommissie bestaat uit twee bestuursleden, Geert Jan Kremer (voorzitter) en Pol de Jaeger. Zij worden ondersteund door een medewerker van CBNB, S. (Sander) Rijpma en. Daarnaast wordt de beleggingscommissie ondersteund door een fiduciair adviseur, Sprenkels.

De Beleggingscommissie doet tijdens de bestuursvergaderingen verslag van haar activiteiten en van de beweegredenen achter haar adviezen aan het Bestuur.

Het pensioenfonds heeft het vermogensbeheer van de beleggingen in 2023 uitbesteed aan vier partijen. Dit wordt nader toegelicht op pagina 14 over uitbesteede werkzaamheden.

CBNB voert de beleggings- en financiële administratie, waardoor de beleggingen onafhankelijk van de vermogensbeheerders worden geadmistreerd en gewaardeerd. CBNB rapporteert periodiek onder meer over eventuele afwijkingen van de beleggingen met het aan de vermogensbeheerders verstrekte mandaat (compliance monitoring), over verschillen tussen de performance volgens de beleggingsadministratie en de vermogensbeheerders (performance measurement) en over de gelopen risico's in de portefeuille (ex post risicoanalyse).

In 2023 heeft de Beleggingscommissie zich onder meer bezig gehouden met:

- het voeren van een beleggingsbeleid ten opzichte van de strategische benchmark;
- de implementatie van de EMD-portefeuille;
- het monitoren van de (risico's in de) beleggingsportefeuille;
- het mogelijk heroverwegen van de SFDR-classificatie van artikel 6 naar artikel 8;
- het monitoren van de kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten;
- het monitoren en evalueren van de externe vermogensbeheerders;
- onderzoek bescherming dekkingsgraad.

Communicatiecommissie

De Communicatiecommissie bestaat uit een bestuurslid, Larissa Gabriëlse, die tevens voorzitter is van deze commissie. Zij wordt ondersteund door drie medewerkers van CBNB, Lisa Wijnalda, Yorick Tervoort en Maurits Daarnhouwer. De Communicatiecommissie

doet tijdens de bestuursvergaderingen verslag van haar activiteiten. Zij legt voorgenomen communicatie ter accordering voor aan het Bestuur.

De Communicatiecommissie heeft als doel het communicatiebeleid voor te bereiden en sturing te geven aan de uitvoering hiervan. In het communicatiebeleidsplan staat het algemene communicatiebeleid beschreven en wordt aangegeven welke communicatiemiddelen hiervoor zullen worden ingezet. In dit plan wordt ook gewaarborgd dat het pensioenfonds alle wettelijke informatieverplichtingen nakomt. Naast het communicatiebeleidsplan wordt jaarlijks het communicatiejaarplan opgesteld.

In augustus 2023 heeft het pensioenfonds al zijn actieve deelnemers met het Uniform Pensioenoverzicht geïnformeerd over hun per ultimo 2022 opgebouwde en op te bouwen pensioen. Daarnaast heeft elke Nederlander via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl met zijn DigiD de mogelijkheid om een overzicht te krijgen van de door hem opgebouwde en nog op te bouwen pensioenaanspraken bij alle (inclusief vroegere) werkgevers. Om het pensioenbewustzijn bij de deelnemers te vergroten, is er in het najaar van 2023 tijdens de Pensioen3daagse aandacht gevraagd voor mijnpensioenoverzicht.nl.

De Communicatiecommissie heeft video animaties laten ontwikkelen van een aantal levensgebeurtenissen en de impact daarvan op het pensioen. Deze animaties zijn op de website: www.pensioenfondskasbank.nl terug te vinden.

Tijdens de virtuele jaarvergadering op 12 oktober 2023, georganiseerd door de Communicatiecommissie, heeft het Bestuur een toelichting gegeven op het jaar 2022 en de ontwikkelingen gedurende de eerste maanden van 2023.

Middels PF-Updates (nieuwsbrief van het pensioenfonds die vier keer per jaar verschijnt) worden deelnemers geïnformeerd over lopende en actuele zaken. In 2023 waren dit:

- kennismaking met de nieuwe website en team AZL;
- de financiële situatie van het pensioenfonds;
- de wijziging pensioenregeling oud KAS BANK medewerkers per 1 mei 2023;
- de ontwikkeling van de dekkingsgraad en de beleggingen;
- Sustainable Finance Disclosure Regulation;
- de ontwikkelingen op het gebied van voor pensioenfondsen relevante wet- en regelgeving en het toezicht op pensioenfondsen;
- het nieuwe pensioenstelsel;
- gewijzigd Verantwoordingsorgaan;
- het toeslagbeleid;
- aandacht voor het UPO-overzicht;
- aankondiging virtuele Jaarvergadering van de deelnemers;
- aandacht voor de klachtenregeling;
- de Pensioen3daagse in de maand november;
- het 70-jarig bestaan van het pensioenfonds;
- het Raadgevend Deelnemers Onderzoek

De Communicatiecommissie is ook actief op social media en heeft een eigen LinkedIn pagina met inmiddels 227 volgers.

Visitatiecommissie

Het intern toezicht van het fonds wordt uitgeoefend door een Visitatiecommissie. De taken en bevoegdheden van dit orgaan, evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgelegd in de statuten van het fonds, het reglement van de Visitatiecommissie en de ABTN.

Visitatiecommissie

	<i>einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortejaar</i>
A. W. (Anne) Wensink	2025	M	1983
R. (Rob) van Leeuwen, opvolger van L.E.M. (Lucie) Duynstee	2028	M	1955
M.J.M. (Mechteld) Hendriks	2024	V	1974

De Visitatiecommissie is samengesteld uit onafhankelijke deskundigen met bestuurlijke ervaring. De commissie bestaat uit drie leden, de heer A.W. Wensink, voorzitter (Strategie consultant PME Pensioenfonds), mevrouw M.J.M. Hendriks (Raad van toezicht pensioenfonds DNB en eigenaar PUIK pensioenadvies) en de heer R. van Leeuwen (Bestuurder en Sleutelfunctiehouder Interne Audit Pensioenfonds Sportfondsen en lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Cargill), opvolger van mevrouw L.E.M. Duynstee met ingang van februari 2024.

De Visitatiecommissie is belast met het interne toezicht. Zij beoordeelt de wijze waarop het pensioenfonds wordt aangestuurd, de beleids- en bestuursprocedures en de risico's op de lange termijn. De Visitatiecommissie rapporteert aan het Bestuur. Het Bestuur bespreekt de rapportage van de Visitatiecommissie met het Verantwoordingsorgaan.

Voor een samenvatting van het rapport van de Visitatiecommissie wordt verwezen naar pagina 50.

Verantwoordingsorgaan

Verantwoordingsorgaan:

	<i>functie</i>	<i>einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortejaar</i>
<i>Namens de werknemers in dienst van CBNB</i>				
J.T. (Jeannet) Bijker	voorzitter	2026	V	1973
A. (Arjan) Tol	lid	2027	M	1970
B.C. (Barbara) Kampman	lid	2025	V	1965
<i>Namens de gewezen deelnemers</i>				
J. H. (Jan) Damkot	lid	2027	M	1959
<i>Namens de pensioengerechtigden</i>				
J.H. (Erik) Bobeldijk	lid	2025	M	1953
M. (Marcel) Bongers	lid	2027	M	1956

Het Bestuur heeft een Verantwoordingsorgaan ingesteld dat voldoet aan de Pensioenwet. De taken en bevoegdheden van dit orgaan, evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze, zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en het reglement van het Verantwoordingsorgaan. Het Verantwoordingsorgaan bestond in het verslagjaar uit zes personen.

Het Bestuur van het pensioenfonds legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop dit is uitgevoerd.

Het Verantwoordingsorgaan is bevoegd jaarlijks een oordeel te geven over het handelen van het Bestuur aan de hand van het jaarverslag en de jaarrekening en andere relevante informatie, waaronder, indien van toepassing, de bevindingen van de Visitatiecommissie, over het door het Bestuur uitgevoerde beleid, evenals over de beleidskeuzes voor de toekomst.

Het Bestuur heeft het Verantwoordingsorgaan geïnformeerd over onder meer de ontwikkeling in de financiële positie van het pensioenfonds, over de wijze waarop het Bestuur invulling geeft aan de nieuwe verplichtingen van het FTK en over de visie van het Bestuur op de toekomst van het pensioenfonds.

Voor het oordeel van het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid in 2023 wordt verwezen naar pagina 57.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

Als administrateur voor het pensioenfonds zorgt AZL N.V (hierna: AZL) voor de pensioen- en deelnemersadministratie, de financiële administratie en de jaarverslaglegging. AZL is tevens de websiteprovider van het pensioenfonds.

Vermogensbeheer

Het pensioenfonds heeft het vermogensbeheer van de beleggingen in 2023 uitbesteed aan vier partijen, Nationale Nederlanden Investment Partners (hierna NNIP) thans Goldman Sachs Asset Management (GSAM), a.s.r. hypotheekfonds, ACTIAM en Amundi. GSAM is met een LDI-mandaat deels verantwoordelijk voor het vermogensbeheer van de matching portefeuille (afdekken renterisico) en a.s.r. hypotheekfonds voor het andere deel van de matchingportefeuille, ACTIAM is met het E.S.G.-mandaat verantwoordelijk voor het vermogensbeheer van de return portefeuille en Amundi is belast met het EMD-mandaat. CBNB (hierna CACEIS) verzorgt de afdekking van het valutarisico. Het pensioenfonds heeft met de vermogensbeheerders afspraken gemaakt over de inrichting van de portefeuille en aan welke benchmark de behaalde beleggingsresultaten worden getoetst.

Compliance Officer

AethiQs BV is de externe deskundige op het gebied van compliance. Het Compliance team van AethiQs ondersteunt het pensioenfonds in deze functie. Het team is bereikbaar via compliance.SPKB@aethiqs.nl.

Het pensioenfonds beschikt over een Compliance charter, een Gedragscode en een Compliance jaarplan. De leden van het Bestuur, de leden van de Visitatiecommissie en van het Verantwoordingsorgaan hebben gedurende het jaar opgave gedaan van hun relevante nevenfuncties aan de Compliance Officer.

Ambtelijk secretaris

De ambtelijk secretaris, mevrouw S.S.S. (Sharda) Nandelall, ondersteunt het Bestuur onder andere bij de voorbereiding en de verslaglegging van de bestuurs- en commissievergaderingen, de vergaderingen van het Verantwoordingsorgaan, overleg met de Visitatiecommissie, en onderhoudt het contact met de toezichthouders en de uitbestedingspartijen.

Bestuursadviseur

Mevrouw D. (Daphny) Batstra van Sprenkels, bestuursadviseur, zorgt voor tactische en strategische ondersteuning van het bestuur.

Advisering en certificering

In het verslagjaar zijn de adviserende actuariële werkzaamheden uitgevoerd door Mercer (Nederland) B.V.

De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.. De actuariële certificering is belegd bij Milliman Pensioenen B.V.

Koepelorganisatie

Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Toezichthouders

Het pensioenfonds staat onder toezicht van De Nederlandsche Bank N.V. en de Stichting Autoriteit Financiële Markten.

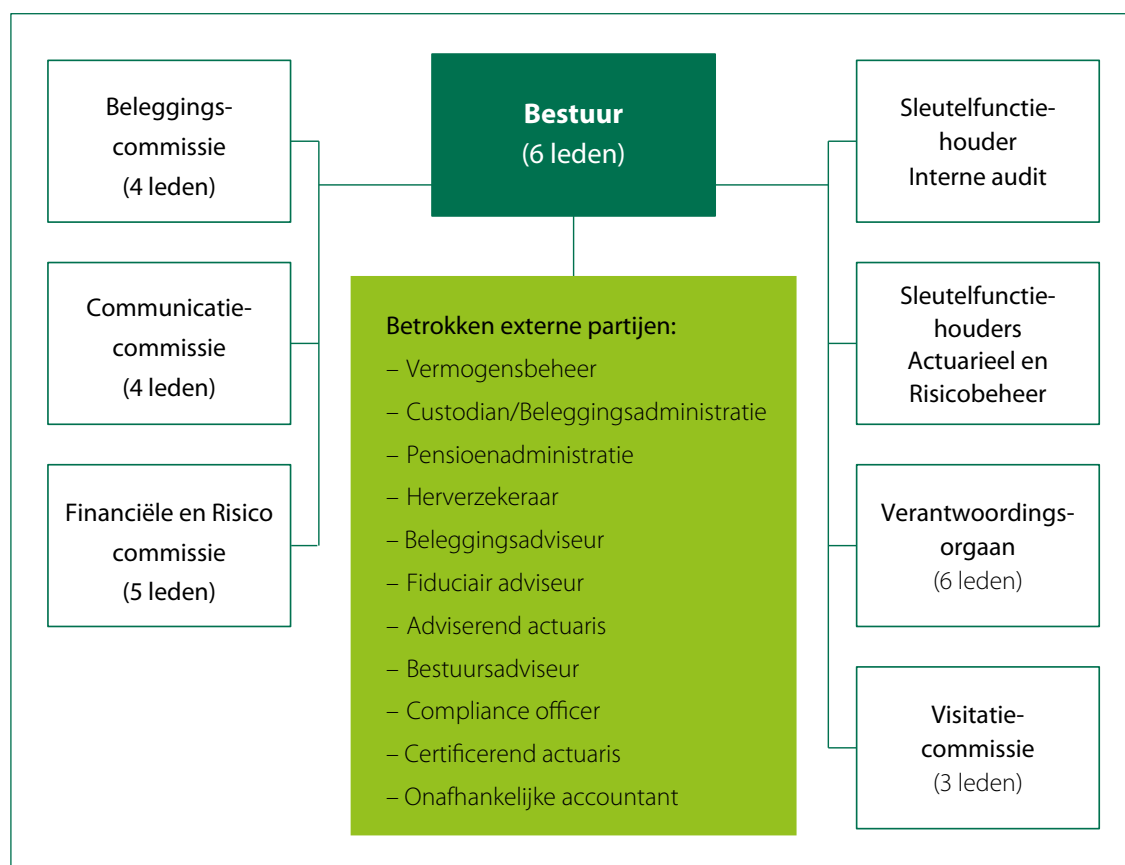
Het pensioenfonds

Statutaire doelstelling

Het fonds stelt zich ten doel het (binnen de perken van zijn middelen – zulks uitsluitend ter beoordeling van het Bestuur –) verstrekken of doen verstrekken van pensioenen en/of overige uitkeringen aan werknemers of gewezen werknemers van de aangesloten ondernemingen en aan hun nagelaten betrekkingen. De pensioenaanspraken worden gefinancierd uit het rendement. De pensioenregeling voorziet voor alle (gewezen) deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een wezenpensioen.

Het Bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). Bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding voor de uitvoering van de pensioenregeling zijn deze door het Bestuur als uitgangspunt genomen.

Organisatieschema

Missie, visie, kernwaarden en strategie

Missie

Het pensioenfonds wil een zo goed mogelijke invulling geven aan de uitvoering van de pensioenovereenkomsten die de sponsor (CACEIS Bank Netherlands Branch) heeft afgesloten met haar (gewezen) werknemers. De uitvoering van de overeenkomst dient correct, maatschappelijk verantwoord en (kosten)efficiënt te geschieden. De ambitie is een duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds te zijn dat zijn financiële verplichtingen en ambities nu en in de toekomst waar kan maken.

Visie

Ons fonds richt de uitvoering van de pensioenovereenkomst zo in, dat ook in de toekomst de uitvoering van de pensioenovereenkomst gewaarborgd blijft. Voor draagvlak en vertrouwen is ons fonds mede afhankelijk van een (kosten-)efficiënte uitvoering van een eenvoudige en toekomstbestendige pensioenregeling. Bij het zo goed mogelijk invulling geven aan de uitvoering van de pensioenovereenkomst zijn er twee hoofdtaken van het pensioenfonds: pensioenbeheer en vermogensbeheer. Bij pensioenbeheer is een moderne en transparante relatie met onze belanghebbenden essentieel. Transparant betekent persoonlijk, begrijpelijk en eerlijk communiceren. Binnen het vermogensbeheer zijn duurzaamheid, risico en rendement onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Binnen de pensioensector nemen kostendruk en regelgeving toe. Ons fonds blijft daarom kijken naar de optimale schaalgrootte en eigen toekomstbestendigheid.

Kernwaarden

Beheerst, efficiënt en transparant.

Strategie

De belangrijkste pijlers voor de strategie van het pensioenfonds voor de komende jaren zijn:

1. Een (kosten)efficiënte en zorgvuldige uitvoering van de pensioenregeling;
2. Transparante en goede communicatie;
3. Draagvlak van het pensioenfonds behouden;
4. Robuuste governance met flexibiliteit en aanpassingsvermogen op toekomstige scenario's (waaronder samenwerking);
5. Vermogensbeheer waarbij risico, rendement en duurzaamheid in verhouding staan.

Financiële positie van het pensioenfonds

(Beleids)dekkingsgraad

Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. Ultimo 2023 bedroeg de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds 131,8% (ultimo 2022: 130,8%).

Het verloop van de feitelijke dekkingsgraad in het verslagjaar zag er als volgt uit:

Ontwikkeling dekkingsgraad	Werkelijk
Dekkingsgraad per 31 december 2022	132,3%
Nieuwe aanspraken	0,1%
Uitkeringen	0,9%
Toeslagverlening	-9,3%
Wijziging rentetermijnstructuur	-4,6%
Beleggingsresultaat	6,4%
Overige oorzaken ¹⁾	0,4%
Dekkingsgraad per 31 december 2023	126,2%

Reële dekkingsgraad

Naast de beleidsdekkingsgraad is de reële dekkingsgraad een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Ultimo 2023 bedroeg de reële dekkingsgraad 95,1% (ultimo 2022: 97,9%). Ultimo 2023 bedroeg de marktwaarde dekkingsgraad 126,2% (ultimo 2022: 131,9%). Bij de marktwaarde dekkingsgraad wordt de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen berekend op basis van de marktrente (zonder UFR).

Vereist eigen vermogen

Eind 2023 bedroeg het Vereist Eigen Vermogen (VEV) 116,7% (2022: 117,7%). Het VEV geeft aan welk percentage van de totale pensioenverplichtingen aanwezig moet zijn. Het Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV) bedroeg 104,0% (2022: 104,0%).

¹⁾ Het effect bij overige oorzaken wordt voornamelijk veroorzaakt door kruiseffecten van de post wijziging RTS met in dit geval het beleggingsresultaat en de omrekening van de overlevingstafel. Deze kruiseffecten worden veroorzaakt door de gehanteerde berekeningsmethodiek.

Pensioenregeling 2023 (tot 1 mei 2023)

De pensioenregeling van het pensioenfonds zag er tot 1 mei 2023 op hoofdlijnen als volgt uit:

Regeling voor werknemers geboren op of na 1 januari 1950

Pensioensysteem	Middelloon, CDC-regeling
Pensioenrichtleeftijd	68 jaar
Opbouw% ouderdomspensioen	1,875%
Opbouw% partnerpensioen, op risico basis	70%
Maximum pensioengevend loon	€ 128.810
Franchise	€ 17.319
Maximum pensioengrondslag	€ 111.491
Pensioenpremie	32,9% van pensioengrondslag

Voor de actuele pensioenreglementen wordt verwezen naar de website van het fonds: www.pensioenfondskasbank.nl.

Premiebeleid

Het pensioenfonds heeft in het verleden met CACEIS Bank Netherlands Branch een uitvoeringsovereenkomst afgesloten. Deze overeenkomst is per 1 mei 2023 door CACEIS Bank Netherlands Branch beëindigd. Met ingang van 1 mei 2023 vindt er geen (actieve) jaarlijkse verwerving van pensioenaanspraken meer plaats ingevolge het pensioenreglement en worden alle deelnemers die in dienst zijn van CBNB, behalve de arbeidsongeschikte deelnemers, aangemerkt als gewezen deelnemers. De kostendekkende- en verschuldigde premie voor 2023 geldt dus alleen voor de periode 1 januari 2023 tot en met 30 april 2023 en voor de arbeidsongeschikten.

Kostendekkende en ontvangen premie

Artikel 129 van de Pensioenwet schrijft voor dat de pensioenpremie die het fonds ontvangt minstens gelijk moet zijn aan de kostendekkende premie zoals berekend conform de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN), tenzij aan de voorwaarden ten aanzien van de hoogte van beleidsdekkingsgraad, indexatie en ongedaan making van kortingen is voldaan. Het fonds maakt geen gebruik van de mogelijkheid om de kostendekkende premie te dempen.

In de uitvoeringsovereenkomst en de ABTN is vastgelegd hoe de premie wordt berekend die CBNB aan het pensioenfonds verschuldigd is. De verschuldigde premie bestaat uit de kostendekkende premie zoals vermeld in de Pensioenwet en een structurele opslag van 5% van de som van de pensioengevende salarissom van de werknemers in dienst van CBNB.

Overzicht van de opbouw van de zuivere kostendekkende premie van het pensioenfonds:

De kostendekkende premie is als volgt samengesteld (x € 1.000):

	2023 (1 januari t/m 30 april)	2022 (1 januari t/m 31 december)
Onvoorwaardelijke aanspraken	982	4.313
Opslag in stand houden vereist vermogen	174	647
Opslag voor uitvoeringskosten	71	-108
	1.227	4.852

De feitelijke/verschuldigde premie is als volgt samengesteld (x € 1.000):

	2023 (1 januari t/m 30 april)	2022 (1 januari t/m 31 december)
Kostendekkende premie	1.227	4.852
Opslag 5% loonsom	272	831
	1.499	5.683

Ontwikkeling deelnemersbestand

De werkgever heeft met ingang van 1 mei 2023 de uitvoeringsovereenkomst opgezegd. Hiermee zijn alle deelnemers van het fonds automatisch gewezen deelnemers geworden. Alleen de arbeidsongeschikte deelnemers worden nog als actieve deelnemers gezien. Per 31 december 2023 bedroeg het aantal deelnemers 1.900. Dit betekent een afname van 43 deelnemers ten opzichte van de stand per 31 december 2022 (1.943). Deze afname wordt als volgt gespecificeerd:

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2022	271	1.273	399	1.943
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	0	0	0	0
Ontslag met premievrije aanspraak	-7	7	0	0
Beëindiging actieve deelname in verband met gesloten fonds per mei 2023	-243	243	0	0
Waardeoverdracht	0	-23	0	-23
Ingang pensioen	-1	-17	30 ¹⁾	12
Overlijden	0	-4	-25	-29
Afkoop	0	0	-2	-2
Andere oorzaken	5	-5	-1	-1
Mutaties per saldo	-246	201	2	-43
Stand per 31 december 2023	25 ²⁾	1.474	401	1.900

Specificatie pensioengerechtigden

	2023	2022
Ouderdomspensioen	302	303
Partnerpensioen	97	94
Wezenpensioen	2	2
Totaal	401	399

De genoemde aantallen in de hiervoor opgenomen tabellen betreffende de aantallen op 'persoonsniveau', conform de opgave aan DNB.

1) Inclusief partner- en wezenpensioen.

2) Dit betreft 25 arbeidsongeschikte deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

Toeslagbeleid en toeslagverlening

In 2023 heeft het bestuur een onderzoek laten doen onder de deelnemers naar de risicobereidheid.

De risicobereidheid bepaalt mede in welke mate het fonds mogelijkheden heeft om toeslag te verlenen en de mate waarin het fonds de kans loopt dat moet worden gekort op de pensioenopbouw en de pensioenuitkeringen.

Ten opzichte van de laatste enquête onder de deelnemers is de risicobereidheid ongewijzigd. De deelnemers willen een beperkt risico lopen, waardoor naar verwachting de kans op indexatie aanwezig is, maar de kans op (hoge) kortingen op de pensioenopbouw en de pensioenuitkeringen beperkt blijft. Enigszins opvallend is dat jongere deelnemers minder risico willen nemen dan oudere en gepensioneerde deelnemers.

Het beleggingsbeleid is in overeenstemming met de mate van risicobereidheid.

Het Bestuur beslist elk jaar of en in hoeverre de pensioenen en de aanspraken kunnen worden verhoogd met maximaal de consumenten prijs index (cpi). De voorwaardelijke verhoging (toeslagverlening) wordt betaald uit de opbrengst van de beleggingen, waarbij de indexatieruimte zoveel mogelijk wordt gebruikt. De indexatieruimte volgt uit de DNB-regels voor toekomstbestendig indexeren.

Indien de indexatieruimte niet volledig voor de jaarlijkse indexatie wordt gebruikt, kan het bestuur onder voorwaarden van DNB besluiten tot inhaal van in voorgaande jaren onvolledige indexatie (cpi). Een eventuele inhaal van onvolledige indexatie vindt plaats vanaf 2016.

Op basis van de beleidsdekkingsgraad ultimo 2022 heeft het Bestuur conform het toeslagbeleid zoals vastgelegd in de ABTN en de regels van toekomstbestendig indexeren besloten om de pensioenen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden per 1 juli 2023 te verhogen.

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2022 bedroeg 130,8%.

De prijzen (afgeleide consumentenprijsindexcijfer voor alle bestedingen) stegen volgens het CBS in 2022 met 9,97%.

Op grond van:

- een bestendige gedragslijn en besluitvorming in voorgaande jaren;
- het toeslagbeleid, zoals vastgelegd in de ABTN;
- evenwichtige belangenafweging en
- een geringe impact op de dekkingsgraad,

heeft het bestuur besloten om per 1 juli 2023 aan de deelnemers een maximale toeslag te verlenen van 7,52%.

jaar	Indexatie			Indexatie Achterstand jaar		Cumulatief	
	Cpi	Actieven	Inactieven	Actieven	Inactieven	Actieven	Inactieven
2016	0,30%	0,00%	0,00%	-0,30%	-0,30%	-0,36%	-0,36%
2017	1,40%	0,92%	0,46%	-0,48%	-0,94%	-0,57%	-1,12%
2018	1,72%	1,72%	0,89%	0,00%	-0,83%	0,00%	-0,97%
2019	2,63%	1,05%	0,52%	-1,58%	-2,11%	-1,81%	-2,41%
2020	1,27%	0,00%	0,00%	-1,27%	-1,27%	-1,43%	-1,43%
2021	2,68%	2,68%	2,27%	0,00%	-0,41%	0,00%	-0,45%
2022	9,97%	7,52%	7,52%	-2,45%	-2,45%	-2,45%	-2,45%
Totaal achterstand						-6,62%	-9,19%

Communicatie

Communicatiestrategie

De strategische vertrekpunten voor het communicatiebeleid zijn:

- de deelnemer staat centraal,
- de deelnemer krijgt goed inzicht in zijn of haar pensioen,
- de communicatie is toegespitst op het nut voor de deelnemer,
- de deelnemer wordt gemotiveerd om in actie te komen,
- de minimaal verplichte communicatie vanuit de Wet pensioencommunicatie.

De communicatiestrategie van het pensioenfonds is gebaseerd op twee pijlers:

1. Van informeren naar activeren

Onze pensioencommunicatie is gericht op activerende communicatie in plaats van informatieve communicatie. Bij informatieve communicatie worden doelen geformuleerd, een boodschap overgebracht, getoetst of de boodschap begrepen wordt en of de informatie tegemoetkomt aan de behoeften van de doelgroep. Wij willen mensen activeren om iets te gaan doen met hun pensioen. Pensioen wordt relevant bij levensgebeurtenissen ('life events'), zoals een banenswitch, een scheiding of nadering van pensioendatum. Daarom kiezen we die momenten om deelnemers gericht aan te zetten tot actie voor hun pensioen door middel van heldere communicatie.

2. Relaties bouwen

De bereidheid van ontvangers om zich te verdiepen in hun pensioen is over het algemeen laag, want het gaat om de (verre) toekomst. Deze bereidheid neemt toe naarmate de ontvanger een positief gevoel heeft bij de zender (het pensioenfonds). Voor effectieve communicatie is het dus relevant dat het pensioenfonds aandacht besteedt aan het opbouwen van vertrouwen middels het bouwen aan een goede relatie met de doelgroepen.

Doelgroep

Vanaf 1 november 2020 heeft het pensioenfonds geen nieuwe deelnemers meer. Sinds 1 mei 2023 ontvangt het pensioenfonds geen premie voor de actieve deelnemers en is het pensioenfonds een gesloten pensioenfonds.

Hierdoor is de doelgroep van het pensioenfonds voortaan onder te verdelen in drie specifieke subgroepen:

- Gewezen deelnemers en partners (slapers)
- Pensioengerechtigden en partners
- Arbeidsongeschikten (actieven)

In onze communicatie maken we geen onderscheid naar doelgroepen.

Communicatiedoelstelling

Met onze pensioencommunicatie streven wij ernaar om het pensioenbewustzijn en engagement van onze doelgroep te verhogen:

- 1) de pensioendeelnemer weet hoeveel pensioen hij/zij kan verwachten of ontvangt, kan nagaan of dat voldoende is en is zich bewust van de risico's van de pensioenvoorziening.
- 2) onze doelgroep te informeren over de actualiteiten in de pensioensector, wat dit voor impact heeft op het pensioenfonds en wat toekomstige wet- en regelgeving kan betekenen voor het pensioen van de doelgroep.

Met onze themagerichte campagnes willen wij:

1. Onze doelgroep informeren over relevante onderwerpen rondom pensioen en het pensioenfonds;
2. Activeren van eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van voor de pensioensituatie relevante levensgebeurtenissen in werk en privé;
3. Vertrouwen in het pensioenfonds van de KAS BANK continue verbeteren.

Tone of voice

Ons doel is om de communicatie over pensioen helder en begrijpelijk maken, zodat we onze deelnemers helpen hun financiële situatie na pensioen beter te begrijpen en zo nodig actie te ondernemen. De communicatie moet in ieder geval eenvoudig, begrijpelijk en aansprekend zijn (B1 taalniveau).

Communicatiemiddelen

Onze communicatiemiddelen bestonden in 2023 uit:

- Schriftelijke communicatie voor de wettelijk verplichte communicatie (UPO)
- Digitale communicatie via website www.pensioenfondskasbank.nl
- Digitale communicatie via eigen LinkedIn pagina
- Digitale email berichten met actuele onderwerpen (zgn. email alerts)
- Digitale nieuwsbrieven (zgn. PF-update) per email
- Persoonlijke communicatie via inhoudelijke kennissessies (1x per jaar, gekoppeld aan de jaarvergadering van de deelnemers)

De communicatie vindt zoveel mogelijk digitaal plaats. De website is een belangrijk communicatiemiddel en wordt gebruikt om alle doelgroepen te informeren en te activeren. Daarnaast berichten wij op de website over actuele gebeurtenissen en/of geven relevante informatie. Maandelijks wordt de dekkingsgraad van het pensioenfonds bijgewerkt en jaarlijks worden de jaarcijfers/verkort jaarverslag beschikbaar gesteld.

Via het deelnemersportaal op de website van het pensioenfonds is het eenvoudig om snel in te zien wat de huidige stand is van het pensioen om te bepalen hoe de toekomst er financieel uit komt te zien. Ook kunnen deelnemers via het portaal hun gegevens aanpassen. Zo kan het privé-emailadres worden opgevoerd, zodat men altijd relevante informatie van het pensioenfonds via een email alert kan ontvangen.

Het pensioenfonds heeft een eigen pagina op LinkedIn. Zo worden er eenvoudig en snel berichten en relevante informatie ter informatie geplaatst, zoals de hoogte van de actuele dekkingsgraad. Er zijn 227 volgers per april 2024.

Uitbesteding pensioenuitvoering en communicatie uitvoering

Het pensioenfonds van de KAS BANK heeft het pensioenbeheer uitbesteed aan AZL. AZL is daarbij verantwoordelijk voor communicatie aan onze deelnemers op bepaalde momenten in het leven, zoals startbrieven en de UPO. Daarnaast is AZL de host en functioneel beheerder van de website. Onderdeel van de dienstverlening is de maandelijkse nieuwsdienst met de keuze uit een aantal nieuwsberichten om aan de deelnemers te sturen. De communicatiecommissie heeft regelmatig contact met AZL inzake deze communicatie. AZL rapporteert elk kwartaal over de kwaliteit van hun dienstverlening aan het pensioenfonds.

Thema's 2023 en toekomst fonds

Begin 2023 is aandacht geschonken aan de nieuwe pensioenregeling voor actieve deelnemers en aan de Wet toekomst pensioenen. In de eerste week van oktober is de virtuele jaarvergadering voor de deelnemers georganiseerd, welke goed is ontvangen. Ook dit jaar werd de traditionele kennissessie tijdens de jaarvergadering verzorgd door aandelenanalist Corne van Zeijl vanuit vermogensbeheerder Cardano. Ook vierde het pensioenfonds in 2023 haar 70-jarig bestaan. Daar werd aandacht aan besteed doormiddel van interviews met een van de jongste en oudste deelnemers van het fonds en een feestelijk logo. Deze interviews zijn op de website geplaatst en toegevoegd aan het nieuwsbericht over de verjaardag van het fonds. Tot slot communiceerden we in december over het raadgevend deelnemersonderzoek dat het pensioenfonds hield.

Wanneer er meer duidelijkheid is over de toekomst van het pensioenfonds, zal daar aandacht aan worden besteed in onze communicatie.

Beleggingen

Terugblik op 2023

In 2023 is de beleggingsagenda voornamelijk bepaald door het wel of niet innemen van een curve-positie, MVB-beleid, onderzoek naar bescherming van de dekkingsgraad op basis van een dynamische staffel, evaluatie van GSAM en CASEIS en maatschappelijke verantwoordelijk beleggen (MVB).

Curve positie

De richtlijnen van het LDI-mandaat laten momenteel geen ruimte om een curvepositie in te nemen. Gegeven de zeer sterke inversie van de rentecurve heeft het pensioenfonds in 2023 onderzocht of het innemen van een curvepositie wenselijk is. Gegeven de huidige marktomstandigheden lijkt het rendementsperspectief opportuun om een curvepositie in te nemen. Echter, beredeneerd vanuit een risico-perspectief levert het afwijken van een neutrale curve positie extra dekkingsgraadrisico op. Dit is door het pensioenfonds uiteindelijk beoordeeld als doorslaggevend om niet af te wijken van een neutrale positie.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)-beleid

Het pensioenfonds heeft in 2023 bepaald dat het MVB-beleid op drie vlakken aangescherpt zou kunnen worden: Integratie ESG-maatstaven, uitsluitingenbeleid en actief aandeelhouderschap. Het uitgangspunt van het pensioenfonds blijft dat het MVB-beleid geen negatieve impact mag hebben op het risico-rendementsprofiel van de portefeuille.

- **ESG-maatstaven:** SPKB selecteert vermogensbeheerders die actief bijdragen aan het verbeteren van de ESG-factoren van de portefeuille en/of het reduceren van de koolstofintensiviteit door te streven naar een hogere ESG-score of lagere koolstofafdruk voor haar beleggingen dan de grijze benchmark. Daarnaast geeft SPKB, een artikel 6 SFDR fonds, de voorkeur aan beleggingsfondsen die een artikel 8 SFDR classificatie hebben en aan externe vermogensbeheerders die voorlopen op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen.
- **Uitsluiting:** SPKB wil niet bijdragen aan controversieel gedrag en controversiële activiteiten en past daarom een uitsluitingsbeleid toe op basis van de gemeenschappelijke deler van het uitsluitingenbeleid dat momenteel wordt toegepast door de vermogensbeheerders van SPKB.
- **Actief aandeelhouderschap:** SPKB ziet stemmen als een weg naar duurzaamheidsverbeteringen, en volgt wegens de beperkte mogelijkheden om een eigen stembeleid te voeren het stembeleid van de vermogensbeheerders – die onder andere geselecteerd is op het ESG-stembeleid. Daarnaast prefereert engagement voor SPKB boven uitsluiting om positieve verandering te stimuleren, met een zorgvuldige selectie van vermogensbeheerders op basis van hun engagementbeleid.

Bescherming dekkingsgraad

Het pensioenfonds heeft in 2023 uitgebreid onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om de dekkingsgraad buffer te beschermen door middel van risico afbouw. Aanvankelijk zijn zowel het afbouwen van de return portefeuille, non-lineaire derivaten en aanpassing van de renteafdekking onderzocht. Het pensioenfonds heeft per einde december 2023 besloten om de renteafdekking effectief te verhogen door de renteafdekking aan te passen van 60% op TV basis naar 60% op dekkingsgraad basis door middel van een staffel. Gezien de huidige stand van de dekkingsgraad komt dit effectief neer op een huidige afdekking van 80% op TV basis. In het kader van de mogelijke beperkte horizon van het pensioenfonds heeft het bestuur besloten tot deze effectieve verhoging van de renteafdekking (gezien de dekkingsgraad hoger is dan 100%) om de buffer veilig te stellen. Dit biedt handelingsperspectief voor het pensioenfonds in het nader bepalen van de toekomstige vorm van de pensioenregeling.

Evaluatie uitbestedingspartners

Conform het evaluatiebeleid evalueert SPKB periodiek de uitbestedingspartijen die betrokken zijn in het vermogensbeheer. SPKB heeft geconcludeerd dat zowel de custodian als LDI-beheerder de dienstverlening naar tevredenheid vervullen. Waar verbetering mogelijk is zijn aandachtspunten gedefinieerd om de dienstverlening verder te verbeteren.

Strategisch beleggingsbeleid

De beleggingsportefeuille bestaat uit een matching portefeuille en een rendementsportefeuille.

De matchingportefeuille heeft het doel om het renterisico van de verplichtingen af te dekken. Deze portefeuille 49% (strategische norm) van het belegd vermogen bestaat uit een LDI mandaat en een woninghypothekenfonds. De matchingportefeuille is opgebouwd uit staatsobligaties, renteswaps, geldmarktfondsen en hypotheek. Het LDI mandaat wordt beheerd door GSAM en het hypotheekfonds door ASR Vermogensbeheer.

De rendementsportefeuille beslaat 51% (strategische norm) van het vermogen en bestaat uit aandelen, investment grade bedrijfsobligaties en obligaties uit opkomende landen. Cardano belegt voor SPKB de aandelenportefeuille middels een mandaat. De aandelenportefeuille wordt actief belegd conform een impact gedreven ESG-strategie. GSAM beheert de investment grade bedrijfsobligaties binnen een beleggingsfonds. Amundi beheert de obligaties uit opkomende landen ook binnen een beleggingsfonds.

De portefeuille zag er op 31 december 2023 als volgt uit:

Categorie	Feitelijk	Norm	Min	Max	Benchmark
Matching	47,2%	49,0%	39,0%	59,0%	
• LDI (GSAM)	35,5%	38,3%	27,4%	49,3%	Verplichtingenbenchmark
• Hypotheken (ASR)	11,3%	10,7%	8,2%	13,2%	BC Customized PHF Maturity Swap
• Cash	0,4%	0,0%	0,0%	5,0%	
Return	52,8%	51,0%	41,0%	61,0%	
• Aandelen (Actiam) incl. valutatermijncontracten (Caceis)	30,7%	30,0%	27,0%	33,0%	MSCI World ACWI NTR
• Obligaties – Sustainable credits (GSAM)	11,0%	11,0%	8,0%	14,0%	Bloomberg Barclays Euro Aggregate Corporate TR Index
• Obligaties – Opkomende landen (Amundi)	11,1%	10,0%	6,0%	14,0%	50% JPM ELM PLUS + 50% JPM EMBI Global Diversified Hedged
Totaal	100%				

In 2023 is de beleidsdekkingsgraad gestegen van 130,8% eind december 2022 naar 131,8% eind december 2023. De actuele dekkingsgraad is in die periode gedaald van 132,3% naar 126,2%.

De onderstaande tabel toont het behaalde portefeillerendement over 2023, het benchmarkrendement en de verwachtingen voor het meetkundig rendement de komende 15 jaar zoals gehanteerd in de meest recente ALM-studie.

	Feitelijk	Norm	Benchmark
LDI-staatsobligaties	0,1%	7,0%	7,3%
Hypotheken	2,0%	4,5%	7,2%
Bedrijfsobligaties	1,1%	8,3%	8,2%
Aandelen (unhedged)	4,3%	9,1%	18,1%
EMD	3,1%	8,8%	6,7%
Portefeuille (hedged)	1,8%	8,2%	10,8%
Matching		7,3%	7,3%
Return (hedged)		9,0%	13,5%

De portefeuille heeft een nettorendement van 8,2% behaald in 2023. Dit is een underperformance van -2,6% versus het rendement van de benchmark van 10,8%.

De rente is in 2023 gedaald. Hierdoor is zowel de waarde van de pensioenverplichtingen als de matchingportefeuille in waarde toegenomen.

Het zakelijke waarden risico is in 2023 een beloond risico. De returnportefeuille heeft een rendement van 9% (hedged) behaald. De return portefeuille heeft een underperformance van -4,5% behaald versus de benchmark. Dit valt vooral te verklaren door de underperformance van het aandelenmandaat. De resultaten van 2022 lieten een vergelijkbaar beeld zien. De underperformance van de aandelenportefeuille valt in verband te brengen met de een ambitieuze duurzaamheidsdoelstelling binnen het mandaat. Deze doelstelling zorgt voor een inperking van het belegbaar universum die leidt tot een hoge tracking error in vergelijking met de bredere benchmark. Het pensioenfonds is vanwege de underperformance een evaluatie van de aandelenstrategie gestart ten einde deze situatie te verbeteren.

MVB-beleid vermogensbeheerders

Het fonds heeft het vermogensbeheer van de beleggingsportefeuille uitbesteed. Vermogensbeheerders voeren doorgaans een MVB-beleid dat toegespitst is op de individuele beleggingscategorie. Hieronder wordt kort het MVB-beleid per beheerder samengevat.

Cardano

Cardano's sustainable investment policy is in overeenstemming met internationale verdragen, conventies, best practices, zoals de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPR), de OECD Guidelines for Multinational Enterprises en Universal Declaration of Human Rights (UDHR).

Een volledig overzicht van het beleid is beschikbaar op de website. De webpagina met links naar Cardano's rapporten met onder ander de thema's duurzaam beleggingsbeleid, uitsluiting bedrijven, engagementbeleid en stembeleid zijn hier te vinden:
<https://www.cardano.nl/duurzaamheid-policies-disclosures/>

ASR

ASR heeft de UNPRI onderschreven. Verder stelt ASR ESG centraal in de hypotheekoplossingen met verschillende mogelijkheden binnen het hypotheekaanbod zoals een energiebesparingsdepot.

GSAM

GSAM heeft de UNPRI en UN Global Compact Principles (UNGCP) onderschreven. GSAM belegt niet in bedrijven die deze principes schenden. Het beleid verantwoordelijk beleggen is integraal onderdeel van het beleggingsproces van GSAM.

Voor de vastrentende beleggingen die GSAM beheert voor SPKB betekent dit dat beleggingen in vastrentende waarden, uitgegeven door bedrijven die de UNGCP schenden, zijn uitgesloten.

Amundi

Amundi heeft de UNPRI onderschreven. Amundi heeft een eigen intern ESG-ratingproces ontwikkeld op basis van de 'Best-in-Class'-aanpak. De aan elke activiteitssector aangepaste ratings zijn erop gericht bedrijven te beoordelen op ESG.

Uitvoeringskosten

In dit hoofdstuk doet het pensioenfonds verslag van de in het verslagjaar gemaakte uitvoeringskosten. Conform de wettelijke voorschriften worden daarbij drie categorieën kosten onderscheiden: de administratieve uitvoeringskosten (ofwel kosten pensioenbeheer), de kosten vermogensbeheer en de transactiekosten. Van ieder van deze drie categorieën zijn in de tabel hieronder de totaalbedragen in euro opgenomen en de betreffende ratio. De ratio's zijn:

- Kosten pensioenbeheer: als bedrag in euro per deelnemer en pensioengerechtigde
- Kosten vermogensbeheer: als percentage van het in het verslagjaar gemiddeld belegde vermogen
- Transactiekosten: als percentage van het in het verslagjaar gemiddeld belegde vermogen.

	2023		2022	
	Kosten x € 1.000	Ratio	Kosten x € 1.000	Ratio
Kosten pensioenbeheer	155	€ 363,85	116	€ 173,13
Kosten vermogensbeheer	1.625	0,50%	1.522	0,41%
Transactiekosten	154	0,05%	520	0,14%

Kosten pensioenbeheer

De kosten voor pensioenbeheer in 2023 bedroegen 155 (2022: 116).

	2023	2022
Governance	138	111
Controlekosten	-20	-27
Advieskosten	0	0
Overige kosten	37	32
	155	116

De governancekosten zijn in 2023 toegenomen met name doordat de kosten van de visitatiecommissie over boekjaar 2022 en 2023 ten laste van 2023 zijn verwerkt (in 2022 zijn de kosten van de visitatie over boekjaar 2021 verwerkt). Door deze eenmalige correctie zijn de kosten vanaf 2023 in het juiste boekjaar verwerkt.

De controlekosten zijn in 2022 negatief. Dit komt doordat de actuariële kosten over 2022 uiteindelijk zijn betaald door en voor rekening van de werkgever. In 2022 was hiervoor bij het pensioenfonds een raming opgenomen. Deze raming is in boekjaar 2023 vrijgevallen waardoor de kosten in 2023 negatief zijn.

In totaal zijn de pensioenuitvoeringskosten in 2023 gestegen ten opzichte van 2022.

De vermelde bedragen sluiten aan op de bedragen die zijn vermeld in de jaarrekening. Voor een verdere specificatie wordt verwezen naar toelichting [15] in de 'Toelichting op de staat van baten en lasten'.

Naast bovenstaande kosten, neemt de werkgever uitvoeringskosten (administratiekosten, accountantskosten en advieskosten) voor haar rekening. Voor 2023 bedroeg dit in totaal ca 1.037 (2022: 743). Omdat de werkgever de uitvoeringsovereenkomst heeft opgezegd, zal de werkgever vanaf 2024 geen kosten meer voor zijn rekening nemen en zullen alle kosten ten laste komen van het pensioenfonds.

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee in deze berekening.

	2023	2022
Aantal actieve deelnemers	25	271
Aantal pensioengerechtigde deelnemers	401	399
	426	670

Kosten vermogensbeheer

Kosten van het vermogensbeheer zijn vastgesteld op look through basis en kunnen in twee categorieën worden onderscheiden:

- de eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt, waaronder de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer, kosten onafhankelijke accountant betreffende het vermogensbeheer en kosten met betrekking tot de beleggingsadministratie;
- de tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening.

Daarnaast worden er nog transactiekosten en aan- en verkoopkosten gemaakt.

Het gemiddeld belegd vermogen bedroeg in 2023 € 328.161.943 (2022: € 367.930.459). De vermogensbeheerkosten zijn in absolute zin met 6,8% gestegen ten opzichte van 2022, maar doordat het gemiddeld belegd vermogen is afgenomen, zien we een hogere stijging van de kosten uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen in 2023.

In onderstaande tabellen zijn de kosten (x € 1.000) voor 2022 en 2023 weergegeven:

	2023		
	Directe kosten	Indirecte kosten	Totale kosten
Beheerkosten			
Vastgoed	7	1	8
Aandelen	364	24	388
Vastrentende waarden	133	502	635
Overige	0	9	9
Totaal beheerkosten	504	536	1.040
Overige vermogensbeheerkosten			
Beleggingsadvies	80	0	80
Bewaarloon	30	0	30
Beleggingsadministratie	258	0	258
Overige beleggingskosten	36	181	217
Totaal overige vermogensbeheerkosten	404	181	585
Totaal kosten vermogensbeheer, exclusief transactiekosten	908	717	1.625
Transactiekosten			
Vastgoed	0	0	0
Aandelen	0	-15	-15
Vastrentende waarden	3	138	141
Overige	0	28	28
Totaal transactiekosten	3	151	154
Totaal kosten vermogensbeheer, inclusief transactiekosten	911	868	1.779

	2022		
	Directe kosten	Indirecte kosten	Totale kosten
Beheerkosten			
Vastgoed	8	1	9
Aandelen	403	36	439
Vastrentende waarden	91	382	473
Overige	0	10	10
Totaal beheerkosten	502	429	931
Overige vermogensbeheerkosten			
Beleggingsadvies	102	0	102
Bewaarloon	48	0	48
Beleggingsadministratie	224	0	224
Overige beleggingskosten	40	177	217
Totaal overige vermogensbeheerkosten	414	177	591
Totaal kosten vermogensbeheer, exclusief transactiekosten	916	606	1.522
Transactiekosten			
Vastgoed	0	8	8
Aandelen	0	400	400
Vastrentende waarden	6	84	90
Overige	0	22	22
Totaal transactiekosten	6	514	520
Totaal kosten vermogensbeheer, inclusief transactiekosten	922	1.120	2.042

Governance

Bestuur

Het Bestuur heeft in 2023 tienmaal vergaderd (reguliere bestuursvergaderingen). Het Bestuur heeft in het voorjaar van 2023 drie keer met de Visitatiecommissie overlegd. Met het Verantwoordingsorgaan heeft het Bestuur vijf keer vergaderd. Naast deze reguliere vergaderingen heeft het Bestuur tijdens twee strategiebijeenkomsten stil gestaan bij de toekomstverkenning van het pensioenfonds.

In 2023 is een aantal beleidsbesluiten genomen, zoals het besluit om een Raadgevend deelnemersonderzoek te houden en het besluit om in juli 2023 te indexeren.. Daarnaast heeft het bestuur uitgebreid stil gestaan bij de ontwikkelingen rond de Wet toekomst pensioenen en met de werkgever CACEIS Bank Nederlands Branch. Deze ontwikkelingen en de impact hiervan op de toekomst van het pensioenfonds, zijn een vast onderwerp op de bestuursagenda. In het jaar 2023 heeft het bestuur naast de reguliere werkzaamheden extra stilgestaan bij de onderstaande onderwerpen.

Beleid & Strategie

Beëindiging uitvoeringsovereenkomst

Sinds november 2020 spreekt de werkgever CACEIS Bank Nederlands Branch met haar nieuwe werknemers een idc-regeling af. Deze regeling wordt uitgevoerd door a.s.r. De werkgever heeft per 1 mei 2023 in overleg met de ondernemingsraad besloten de pensioenopbouw van de werknemers die al voor november 2020 in dienst van de werkgever waren, eveneens onder te brengen bij a.s.r. De werkgever heeft met ingang van 1 mei 2023 de uitvoeringsovereenkomst met het fonds opgezegd. Hiermee is het fonds een gesloten pensioenfonds zonder premie inkomsten. Met het opzeggen van de uitvoeringsovereenkomst zijn de deelnemers automatisch gewezen deelnemers geworden.

Gedurende het jaar is het bestuur met de werkgever in gesprek geweest om de beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst verder af te wikkelen. Daarnaast heeft het bestuur met de pensioenadministrateur afspraken gemaakt over de operationele afwikkeling. Een van de zaken is dat het bestuur in overleg met de werkgever en de ondernemingsraad een beperkt aantal wijzigingen in het Pensioenreglement heeft doorgevoerd, om de positie van de gewezen deelnemer nog in dienst van de werkgever, te beschermen.

Wet toekomst pensioen

De wet toekomst pensioen is op 1 juli 2023 van kracht gegaan. Het bestuur volgt de ontwikkelingen rond de verkiezingen nauwlettend. Daarnaast volgt het bestuur de invulling van de lagere wetgeving rond de positie van een gesloten fonds bij invaren. Het bestuur kan niet zelfstandig invaren en is afhankelijk van de afspraken die de werkgever en de ondernemingsraad hierover maken. In het geval dat Sociale partners een verzoek tot invaren doen, zal het bestuur dit verzoek toetsen op evenwichtigheid.

Toekomst pensioenfonds

Op basis van de dekkingsgraad van het fonds, de hoogte van de kosten per deelnemer en de continuïteit van de bezetting van het bestuur en het verantwoordingsorgaan, ziet het bestuur geen reden van zorg rond de continuïteit van het fonds. Echter het feit dat het fonds een gesloten fonds is, het geringe aantal gewezen deelnemers en de ontwikkelingen rond het nieuwe pensioenstelsel, zijn voor het bestuur aanleiding om over de toekomst van het pensioenfonds na te denken. Aan de hand van verschillende scenario's onderzoekt het bestuur hoe de toekomst van het fonds er uit kan zien.

Deze toekomstverkenning is in een aantal fases ingericht. De eerste fase betrof vooral inzicht krijgen in de mogelijkheden voor het fonds. Dit inzicht is naast kwalitatief ook cijfermatig onderbouwd. In het kort komt het er op neer dat het fonds kan overgaan naar een andere pensioenuitvoerder, maar ook nog gedurende een flink aantal jaren zelfstandig als pensioenfonds kan doorgaan. Het bestuur verwacht in de eerste helft van 2024 een keuze voor de toekomst te hebben gemaakt. Bij deze besluitvorming vindt een toets op evenwichtigheid plaats.

Integriteit

Het bestuur heeft integriteit hoog op de bestuursagenda staan. Het bestuur heeft dit onderwerp onder meer besproken tijdens de actualisering van de jaarlijkse systematische integriteitsrisico analyse (SIRA). De integrity risk appetite is vastgesteld op laag (4). Dit wil zeggen dat er zeer weinig risico mag worden genomen op het gebied van integriteit. Het onderwerp Cybercrime heeft binnen de SIRA extra aandacht gekregen. Dit heeft geresulteerd in een extra awareness sessie op het gebied van cybercrime binnen het bestuur. Als onderdeel van de SIRA is het risico op fraude binnen het Pensioenfonds geanalyseerd. Het bestuur concludeert dat het voldoende beheersmaatregelen heeft getroffen om dit risico binnen de risicohouding te laten vallen. Daarnaast heeft het Bestuur geconstateerd dat de beheersing van het risico op fraude bij uitbestedingspartners, een operationeel risico is.

Vanuit de inzichten uit de SIRA is het integriteitsbeleid en de incidentenregeling geactualiseerd. Daarnaast is de Klokkenluidersregeling aangepast tot de Regeling melding (vermoeden) van onregelmatigheid, integriteitsincidenten en mistanden.

De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. Over 2023 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd.

Voor de deelnemers van het fonds zijn met name het privacybeleid en het privacy statement belangrijk. De meest recente versie staat op de website van het fonds.

De onderwerpen met betrekking tot integriteit vormen geen aanleiding om stil te staan bij evenwichtige belangenafweging.

Risicomanagement

In 2023 heeft verdere ontwikkeling van het integraal risicomanagement plaatsgevonden. Bij de jaarlijkse risico analyse heeft een toets plaatsgevonden op de volledigheid van alle financiële en niet-financiële risico's die het bestuur signaleert en of deze risico's voldoende zijn beheerst.

Het bestuur wordt via een periodieke risicorapportage vanuit sleutelfunctie risicobeheer geïnformeerd over de beheersing van de risico's op het gebied van vermogensbeheer en pensioenbeheer. Eind 2022 heeft vanuit de Sleutelfunctie Interne audit, een audit plaatsgevonden. Tijdens deze audit is geconstateerd dat de opzet en het bestaan van het integrale risicomanagement goed zijn ingeregeld, maar dat de aantoonbaarheid van de werking een verdere verdieping behoeft. In 2023 is het bestuur gestart met de opvolging van de aanbevelingen uit de audit. Dit heeft er in geresulteerd dat de governance rond het integraal risicomanagement anders is ingericht.

Eigenrisicobeoordeling

In 2021 heeft een eigenrisicobeoordeling (ERB) plaatsgevonden. Omdat de uitkomsten van de ERB ook voor 2023 van belang zijn, geeft het bestuur er de voorkeur aan om de uitkomsten van 2021 hieronder te herhalen.

De eigenrisicobeoordeling moet wettelijk gezien een maal per drie jaar plaats vinden of bij specifieke gebeurtenissen. De ERB is een integrale analyse en beoordeling van:

- De risico's waarmee het fonds geconfronteerd is of in de toekomst aan kan worden blootgesteld.
 - Het gaat om de materiële risico's, zowel op de korte als op de lange termijn.
 - Het gaat om die risico's die gevolgen kunnen hebben voor de mogelijkheden van het fonds om aan haar strategische doelstellingen te kunnen voldoen.
- De consequenties van deze risico's voor de pensioenen van deelnemers en voor het fonds zelf.
- De effectiviteit van het risicobeheer – inclusief de (feitelijke) beheersmaatregelen – en de doelmatigheid daarvan.

De ERB geeft het pensioenfonds inzicht in de materiële risico's en mogelijke consequenties hiervan voor het behalen van haar strategische doelstellingen, de financiële positie en de pensioenen van de deelnemers. Daarnaast wordt in de ERB een oordeel gegeven over de effectiviteit en de doelmatigheid van het risicobeheer.

Het bestuur heeft op basis van een aantal wettelijke scenario's en een aantal toekomstige scenario's een analyse gedaan wat de impact van deze scenario's is op het behalen van de strategische doelstellingen.

Hieronder treft u de samenvatting:

	1. Kosten efficiënte en zorgvuldige uitvoering van de pensioen-regeling	2. Transparante en goede communicatie	3. Draagvlak stakeholders	4. Robuuste governance	5. Vermogensbeheer optimale mix kosten, risico, rendement en duurzaamheid
Economisch risico: Daling aandelen Inflatie Recessie	●	●	●	●	●
Opkomende risico's: Klimaat 1,5 Double shock	●	●	●	●	●
Ontwikkeling deelnemers: Gesloten fonds: Aantal deelnemers neemt sterk af	●	●	●	●	●
Wet – en regelgeving: Toename uitvoeringskosten	●	●	●	●	●
Ontwikkeling pensioenlandschap: NPS- Invaren	●	●	●	●	●
Ontwikkeling omgeving: Caceis stopt vergoeding uitvoeringskosten	●	●	●	●	●

Zwart - geen directe invloed; rood – sterke negatieve impact; geel – heeft enige impact; groen – heeft kleine impact.

Het bestuur heeft op de rode en gele conclusies aanvullende acties geformuleerd, die in de loop van 2023 zijn uitgewerkt.

Een tweede onderdeel van de ERB betreft het self assessment van het bestuur en de sleutelfunctiehouder risicobeheer op de effectiviteit en doelmatigheid van het risicobeheer. Deze effectiviteit en doelmatigheid wordt ingeschat tussen de voldoende en sterk.

Fondsdocumenten

Naast de bovengenoemde specifieke beleidsdocumenten, heeft het bestuur conform het rooster van herziening nog een aantal specifieke (beleids)documenten) geactualiseerd. Dit betreffen: het strategisch beleggingsbeleid, het beloningsbeleid, het IT-beleid, Klachten-en Geschillenprocedure en het ERB-beleid.

Daarnaast heeft het bestuur beleid rond de beheersing van datakwaliteit opgesteld.

Pensioenreglement

Het pensioenreglement 2016 is met ingang van 1 januari 2024 aangepast in het Pensioenreglement 2016 – Premievrij.

Het meest actuele pensioenreglement en de meest actuele reglementen zijn beschikbaar op de website van pensioenfonds van de KAS BANK: <https://www.pensioenfondskasbank.nl/medewerker/documenten/statuten-en-reglementen/>.

Geschikt bestuur

Zelfevaluatie

Het bestuur heeft eveneens geïnvesteerd in zijn eigen functioneren. Jaarlijks evalueert het bestuur zijn eigen functioneren. Hierbij wordt gekeken of het bestuur en de bestuursleden nog voldoen aan de kwaliteitseisen voor een goed bestuurder en de deskundigheidseisen. De zelfevaluatie over 2023 heeft plaatsgevonden onder begeleiding van een extern adviseur. Dit heeft bijgedragen aan een verdere verdieping in de samenwerking binnen het bestuur.

De zelfevaluatie vindt eveneens plaats binnen de verschillende commissies. Uit deze evaluaties kwamen geen bijzonderheden naar voren.

Geschiktheid

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in het Beleidsplan geschiktheid Bestuur pensioenfonds KAS BANK. Onderdeel van dit geschiktheidsplan is het rooster van aftreden van het Bestuur en het opleidingsplan en de registratie van de genoten opleidingen.

De bestuursleden zijn zich bewust van de toegevoegde waarde van permanente kennisontwikkeling. De bestuursleden hebben in 2023 diverse relevante seminars en themadagen van onder andere de Pensioenfederatie, DNB en partijen in de markt bijgewoond. Het belangrijkste scholingsthema betrof onderwerpen gerelateerd aan de Wet toekomst pensioenen.

Diversiteit

Het Bestuur heeft diversiteitsbeleid opgenomen in het integriteitsbeleid. Het Bestuur en de commissies streven naar diversiteit van de samenstelling van de leden.

Het Bestuur bestaat in 2023 uit 5 mannen en 1 vrouw, waarvan 1 vertegenwoordiger van de gepensioneerden en 1 man onder de 40 jaar. Het Verantwoordingsorgaan bestaat in 2023 uit twee vrouwen en vier mannen.

Bij het wervingsbeleid van nieuwe leden wordt er rekening gehouden met de diversiteit van de samenstelling van de organen.

Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens

De Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens biedt pensioenfondsden een kader om de Algemene Verordening Gegevensbescherming na te leven. Onderdeel van de gedragslijn is dat pensioenfondsden jaarlijks verklaren of zij zich hebben gehouden aan de gedragslijn.

Het fonds houdt zich aan de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens voor Pensioenfondsden en ziet er op toe dat zijn uitbestedingspartners eveneens voldoen aan de Gedragslijn.

Beloningsbeleid

Pensioenfondsden moeten zorgvuldig omgaan met de beloningen aan hun leden van het Bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Visitatiecommissie. Het beloningsbeleid moet niet aanzetten tot het nemen van meer risico's dan voor het fonds aanvaardbaar is. Dit is als uitgangspunt genomen bij het beloningsbeleid van het pensioenfonds. Daarnaast geldt ook dat het pensioenfonds samenwerkt of activiteiten uitbesteedt aan partijen, die ook een beloningsbeleid hebben dat in lijn ligt met het beleid van het pensioenfonds.

Het beloningsbeleid ziet op de bestuursleden, leden van het Verantwoordingsorgaan en de leden van de Visitatiecommissie. De leden van het Bestuur van het pensioenfonds ontvangen geen vergoeding, met uitzondering van de externe bestuurder(s). Deze ontvangen een vacatievergoeding van 20.026,50 euro per jaar (1.694,55 euro per maand in 2023, deze wordt jaarlijks geïndexeerd met de CPI alle bestedingen). De externe leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen een vacatievergoeding die is afgeleid van de

vacatievergoeding van het bestuur en gerelateerd is aan de omvang van de werkzaamheden, voor 2023 bedraagt deze 5.083,68 euro per jaar. Met dit beloningsbeleid sluit het fonds aan bij richtlijnen beheerst beloningsbeleid van De Nederlandsche Bank (DNB).

De beloning van de leden van de Visitatiecommissie wordt vastgesteld op het moment dat de scope van hun opdracht bekend is. Uitgangspunt hierbij is dat het een vaste vergoeding betreft die in redelijke verhouding staat tot de gedragen verantwoordelijkheden, de aan deze functie gestelde eisen en het tijdsbeslag.

De opleidingskosten en reiskosten die bestuursleden maken worden vergoed door het pensioenfonds. Door een groeiende hoeveelheid wet- en regelgeving, is het relevant dat bestuursleden hun deskundigheid op peil houden. In het boekjaar 2032 hebben meerdere bestuursleden een opleiding gevolgd om hun kennis te vergroten. Opleidings- en reiskosten worden ook voor leden van het Verantwoordingsorgaan vergoed. Opleidingskosten van de Visitatiecommissie worden niet door het fonds vergoed.

Het fonds kent geen prestatiebeloning of andere variabele beloningselementen. In 2023 is niet afgeweken van het beloningsbeleid.

Het bestuur ziet er bij zijn uitbestedingspartners op toe dat ook bij de uitbestedingspartners wordt voldaan aan de richtlijn beheerst beloningsbeleid. Dit onderwerp komt ter sprake bij de periodieke evaluatie.

Betaalde vergoedingen Bestuur, Visitatiecommissie en Verantwoordingsorgaan (x € 1.000):

	2023	2022
Bestuursvergoedingen	82	74
Vergoedingen Visitatiecommissie	41	18
Vergoedingen Verantwoordingsorgaan	15	14
Totaal	138	106

Naleving wet- en regelgeving

In 2023 zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten en/of Autoriteit Persoonsgegevens geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Klachten en geschillen

Het pensioenfonds kent een Klachten- en Geschillenregeling. Deze is eveneens op de website van het fonds in te zien. Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. Het bestuur heeft in 2023 de klachten – en geschillenregeling aangepast aan de Gedragslijn goed omgaan met klachten van de Pensioenfederatie.

In november 2023 heeft het fonds de aansluitingsovereenkomst van de stichting Geschillen Instantie Pensioenfondsen ondertekend en de aansluiting bij GIP is per 1 januari 2024 gerealiseerd.

Hieronder treft u een overzicht van de klachten en geschillen die in 2023 hebben plaatsgevonden

Deelnemers ((gewezen) deelnemers, andere aanspraakgerechtigden (ex-partners, kinderen) en pensioengerechtigden)		Klachten				Geëscaleerde klachten	Geschillen*	Totaal
Onderwerp		Q1	Q2	Q3	Q4			
1	Behandelingsduur	1	3	0	0	0	0	4
2	Deelnemersportaal	0	0	0	0	0	0	0
3	Duurzaamheid	0	0	0	0	0	0	0
4	Financiële situatie	1	0	0	0	0	0	1
5	Informatieverstrekking	1	2	2	0	0	0	5
6	Keuzebegeleiding	0	0	0	0	0	0	0
7	Pensioenberekening en -betaling	0	0	0	0	0	0	0
8	Registratie werknemersgegevens	0	0	0	0	0	0	0
9	Service en klantgerichtheid	0	0	0	0	0	0	0
10	Toepassing wet- en regelgeving algemeen	0	1	0	0	0	0	1
11	Toepassing wet- en regelgeving invaren transitie	0	0	0	0	0	0	0
12	Overig	0	0	0	0	0	0	0
	Totaal	3	6	2	0	0	0	11

*) Onder geschillen werd in 2023 ook nog verstaan de zaken die aan de Ombudsman zijn voorgelegd.

Werkgevers		Klachten				Geëscaleerde klachten	Geschillen	Totaal
Onderwerp		Q1	Q2	Q3	Q4			
1	Aanlevering (werknemer)gegevens	0	0	0	0	0	0	0
2	Aansluiting/ handhaving	0	0	0	0	0	0	0
3	Behandelduur	0	0	0	0	0	0	0
4	Duurzaamheid	0	0	0	0	0	0	0
5	Informatieverstrekking	0	0	0	0	0	0	0
6	Keuzebegeleiding	0	0	0	0	0	0	0
7	Premieberekening en betaling	0	0	0	0	0	0	0
8	Service en klantgerichtheid	0	0	0	0	0	0	0
9	Toepassing wet- en regelgeving: algemeen	0	0	0	0	0	0	0
10	Toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	0	0	0	0	0	0	0
11	Werkgeversportaal	0	0	0	0	0	0	0
12	Overig	0	0	0	0	0	0	0
Totaal		0	0	0	0	0	0	0

Tevredenheid afhandeling klachten Deelnemers en Werkgevers	Q1	Q2	Q3	Q4	Totaal
Tevreden	2	4	1	0	7
Onbekend	1	2	1	0	4
Ontevreden	0	0	0	0	0
Neutraal	0	0	0	0	0
Totaal	3	6	2	0	11

Naleving Code pensioenfondsen

De Code pensioenfondsen is bedoeld voor alle pensioenfondsen met een statutaire zetel in Nederland. Het doel van de Code pensioenfondsen is belanghebbenden het vertrouwen in pensioenfondsen te herstellen. Bij verantwoording over de naleving van de Code pensioenfondsen geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is.

In oktober 2018 is de Code pensioenfondsen gewijzigd. De Code Pensioenfondsen is gerubriceerd naar acht thema's: vertrouwd waarmaken, verantwoordelijkheid nemen, integer handelen, kwaliteit nastreven, zorgvuldig benoemen, gepast belonen, toezicht houden en inspraak waarborgen en transparantie bevorderen. Aan alle normen is voldaan.

De Code Pensioenfondsen wordt periodiek beoordeeld door de Monitoringscommissie. De Monitoringscommissie heeft de aanbeveling gedaan om deelnemers van pensioenfondsen op een overzichtelijke manier te informeren over alle normen. Het pensioenfonds voldoet aan alle normen, en in onderstaande tabel wordt de vindplaats weergegeven van acht normen.

In 2023 is de Code Pensioenfondsen gewijzigd. De gewijzigde code is in januari 2024 in werking getreden. Het bestuur handelt sinds 1 januari 2024 conform de gewijzigde Code en zal hiervoor in het bestuursverslag 2024 rapporteren.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het Bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het Bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het Bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur legt verantwoording af in het jaarverslag en overlegt ten minste twee keer per jaar met het VO. Bij alle relevante besluiten vindt een evenwichtige belangenafweging plaats. Op de strategiedagen worden verschillende scenario's besproken en de risico's die daarbij komen kijken.
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het fonds heeft een geschiktheidsbeleid en -plan en diversiteitsbeleid.
Norm 33 In zowel het Bestuur als in het VO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten in het bestuur zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het Bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het Bestuur te bevorderen.	Deels	Voor het bestuur geldt dat voldaan wordt aan deze norm. Per oktober/november 2022 kent het VO geen leden onder de 40 jaar.
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De visitatiecommissie rapporteert over de naleving van de code in het jaarverslag.
Norm 58 Het Bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Ja	De missie, visie en strategie zijn opgenomen in het bestuursverslag, publiekelijk toegankelijk via de website.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 62 Het Bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	De overwegingen zijn vastgelegd in de investment beliefs (beleggingsovertuigingen) en de Verklaring omtrent verantwoord beleggen, opgenomen in de ABTN, is publiekelijk te raadplegen op de website.
Norm 64 Het Bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het Bestuur.	Ja	In het bestuursverslag wordt gerapporteerd over de evaluatie van het functioneren van het bestuur, de naleving van de gedragscode en de Code Pensioenfondsen
Norm 65 Het Bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het Bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	De klachten- en geschillenprocedure is te raadplegen op de website. In het bestuursverslag wordt aandacht besteedt aan de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.

Uitbestedingsbeleid

Het pensioenfonds heeft mede gezien haar beperkte omvang bedrijfsprocessen uitbesteed aan andere partijen. Aan uitbesteding zijn risico's verbonden. Het Bestuur van het pensioenfonds heeft daarom beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen.

Het uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds is in overeenstemming met de 'Beleidsregel Uitbesteding' van De Nederlandsche Bank.

In de uitvoering van haar kernactiviteiten, het administreren, beheren en uitbetalen van de pensioenen en het vermogensbeheer, staan zowel vertrouwelijkheid als maximale kwaliteit van de dienstverlening voorop. De belangen van (gewezen) deelnemers, uitkeringsgerechtigden en overige belanghebbenden mogen geen gevaar lopen doordat het pensioenfonds delen van haar werkzaamheden heeft uitbesteed aan derden. Het Bestuur besteedt veel aandacht aan het beoordelen van de wijze waarop de uitbestede processen worden uitgevoerd en houdt hierover nauw contact met de contractpartners.

Het doel van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van de continuïteit en de constante kwaliteit van de dienstverlening.

Het Bestuur van het pensioenfonds toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het Bestuur doet dit door middel van:

- het monitoren van de uitvoerders via het laten uitvoeren van periodieke audits bij de uitvoerder of te laten rapporteren over de stand van zaken met betrekking tot de aanbevolen verbeteringen in de ISAE 3402-rapportage of een daarmee vergelijkbare verklaring;
- de maandelijks- en kwartaalrapportages van de uitvoerder, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over klachten, incidenten en uitzonderingen;
- het actuariële rapport van de certificerende actuaaris;
- de rapportages van de accountant van het fonds;
- het periodiek overleg en de evaluatie met de uitvoerder over de uitvoering van de dienstverlening.

Risicoparagraaf

Inrichting integraal risicomanagement

Risicomanagement is binnen Pensioenfonds van de KAS BANK een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering, en vormt de basis voor de besluitvorming en uitvoering op zowel strategisch als operationeel niveau. Het effectief beheersen van risico's draagt bij aan de realisatie van de doelstellingen van het fonds.

Het fonds hanteert voor de sturing op doelstellingen en daaraan gerelateerde risico's een integrale risicomanagement aanpak. Deze aanpak draagt bij aan een beheerste en integere bedrijfsvoering binnen het fonds. De inrichting van het integraal risicomanagement in het IRM-beleid vastgelegd.

Het integraal risicomanagement van het fonds is gebaseerd op een aantal uitgangspunten:

Uitgangspunt 1:	Het Bestuur hanteert een integrale risicobenadering.
Uitgangspunt 2:	Het Bestuur bevordert en borgt de risicocultuur binnen het pensioenfonds.
Uitgangspunt 3:	Het Bestuur geeft extra aandacht aan de risicomanagementprocessen van de partijen waaraan activiteiten zijn uitbesteed.
Uitgangspunt 4:	Een governance dat gebaseerd is op onafhankelijkheid is ondersteunend aan het Bestuur om de eindverantwoordelijkheid te kunnen nemen over risicomanagement.

Risicogovernance

Het risicomanagement is ingericht volgens het 'Three Lines -model. Het fonds vult deze als volgt in:

De eerste lijn wordt gevormd door het Bestuur en de bestuurscommissies. Het Bestuur is beleidsbepalend en draagt de eindverantwoordelijkheid voor het risicomanagement. De bestuurscommissies hebben een uitvoerende en monitorende verantwoordelijkheid voor het risicobeheer.

De tweede lijn wordt gevormd door de sleutelfuncties Risicobeheer, de Compliance Officer en de Actuariële Functie. De sleutelfunctie Risicobeheer heeft een toetsende, onderzoekende, en adviserende rol richting de bestuurscommissies en het Bestuur. De sleutelfunctiehouder rapporteert materiële bevindingen en aanbevelingen m.b.t. het risicomanagement aan het Bestuur. De Sleutelfunctiehouder wordt in zijn werkzaamheden ondersteund door de risicocommissie. De Compliance Officer is verantwoordelijk voor het stimuleren van en toezien op naleving van geldende maatschappelijke normen en wettelijke en interne regels. Het fonds heeft de sleutelfunctie Actuariële Functie uitbesteed aan de certificerend actuaris. De sleutelfunctie Actuariële Functie toetst het proces dat moet leiden tot een juiste en volledige pensioenvoorziening gedurende het jaar. Vanwege het ontslaan van een vacature in het bestuur, is vanaf 1 maart 2024 de Sleutelfunctie Risicobeheer extern belegd.

De derde lijn wordt gevormd door de sleutelfunctie Interne Audit. Het houderschap van de sleutelfunctie Interne Audit is belegd bij een bestuurslid. De vervuller is een externe deskundige. De derde lijn toetst of het risicomanagement in de eerste en de tweede lijn volgens het vastgestelde beleid van het fonds wordt uitgeoefend.

Risicomanagementstrategie en beleid

De missie, visie en de strategische doelstellingen van het Pensioenfonds van de KAS BANK enerzijds en de risicobereidheid van het Bestuur anderzijds zijn kader stellend voor het managen van risico's.

Het Bestuur heeft op basis van de missie en visie van het fonds strategische doelstellingen vastgesteld op het terrein van financieel beleid en optimale dienstverlening. Daarnaast heeft het Bestuur de risicobereidheid vastgesteld. De risicobereidheid is de mate van risico die het Bestuur bereid is te nemen in het nastreven van zijn doelstellingen. De afweging tussen het beperken en bewust lopen van risico's is derhalve gebaseerd op de doelstellingen enerzijds, en de risicobereidheid van het Bestuur anderzijds. Op het gebied van de optimale dienstverlening is de risicobereidheid overwegend risicomijdend. De risicobereidheid is nader vertaald naar beleidskaders in verschillende domeinen.

De risicohouding per domein betreft:

- Operationeel: ziet toe op uitvoering, uitbesteding & IT. De risicohouding hierbij is laag.
- Besturing: ziet toe op governance, cultuur, compliance & integriteit. De risicohouding hierbij is laag.
- Reputatie: ziet toe op draagvlak, communicatie, ESG & stakeholdermanagement. De risicohouding hierbij is laag.
- Financieel: ziet toe op de financiële doelstellingen & balansbeheer. De risicohouding hierbij is gebalanceerd.

De domeinen Operationeel, Besturing en Reputatie zijn richtinggevend aan de besluitvoering en uitvoering. De lage risicobereidheid vertaalt zich in het nastreven van een zo foutloze mogelijke en betrouwbare uitvoering en verantwoording daarover in verhouding tot de kosten die hiervoor gemaakt kunnen worden. Het fonds stelt hoge eisen aan de uitbestedingspartijen en ziet daarop toe. Het Bestuur is zich er echter ook van bewust dat als er gestreefd wordt naar een zeer lage risicohouding (totaal geen fouten), de kosten hiervan buitenproportioneel zijn voor de omvang van het fonds.

Bij het behalen van de financiële doelstellingen zoekt het Bestuur steeds naar optimale balans tussen (verwachte) rendementen, risico's, kosten en duurzaamheid. Deze risicobereidheid vertaalt zich naar een gebalanceerd strategisch beleggingsbeleid. Bij de totstandkoming van dit beleid kent het pensioenfonds zowel een korte- als langetermijnrisicohouding.

Kortetermijnrisicohouding

De kortetermijnrisicohouding wordt gemeten aan de hand van de vereiste dekkingsgraad met bijbehorende bandbreedtes. Indien op enig moment de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad zich buiten deze bandbreedtes bevindt, is dit een eerste indicatie dat het gevoerde beleid niet in lijn is met de doelstellingen van het fonds. Het fonds heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een vereiste dekkingsgraad tussen de 111% en 119%. Gedurende 2023 heeft de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad (VEV) binnen deze bandbreedtes gelegen en heeft het fonds haar beleid niet hoeven aanpassen.

Langetermijnrisicohouding

De langetermijnrisicohouding komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waarnaar in de haalbaarheidstoets gekeken wordt, is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Conform de risicobereidheid van het fonds heeft het Bestuur een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende scenario's gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds. Het pensioenresultaat en ondergrenzen zijn door het Bestuur vastgesteld en vastgelegd in de ABTN vanuit de volgende drie situaties:

- de situatie dat het fonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen;
- de situatie dat het fonds precies beschikt over de feitelijke dekkingsgraad;
- de situatie van een slechtweerscenario van de feitelijke dekkingsgraad.

Risicomanagement processen

De integrale risicomanagement processen zijn onderdeel van de strategische en operationele bedrijfsvoering van het fonds en passend bij de inrichting van de organisatie en de governance.

Deze risicomanagement processen worden continu doorlopen, zodat op het gebied van risicomanagement een zelflerende en zelfsturende organisatie bestaat, die zich bewust is van de impact van de verschillende risico's en de onderlinge samenhang, alsook van de opties voor beheersing en de verschillende consequenties hiervan.

Het fonds maakt onderscheid tussen strategische en operationele risico's. Strategische risico's betreffen de risico's die het realiseren van de strategische doelstellingen van het fonds in de weg kunnen staan. Operationele risico's kunnen het nakomen van de operationele doelstellingen van het fonds in de weg staan. Binnen de operationele risico's wordt onderscheid gemaakt tussen de financiële risico's en de niet-financiële risico's.

Financiële risico's	Definitie
Renterisico (S1)	Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch).
Marktrisico (S2, S4)	Het fonds loopt het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden.
Valutarisico (S3)	Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.
Kredietrisico (S5)	Het fonds loopt het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissementen, betalingsonmacht of kredietverslechtering van tegenpartijen.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het risico dat het fonds loopt met haar deelnemers op het gebied van sterfte en arbeidsongeschiktheid.

Financiële risico's	Definitie
Liquiditeitsrisico (S7)	Het risico voor het fonds dat er onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen te kunnen voldoen en/ of het verlies dat beleggingen niet snel verkocht kunnen worden.
Concentratierisico (S8)	Het risico dat kan ontstaan bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.
Operationeel risico (S9)	Het risico dat ontstaat als gevolg van het falen of tekortschieten van interne processen, menselijke en technische tekortkomingen en onverwachte externe gebeurtenissen.
Beleggingsrisico (S10)	De risico's die het fonds loopt binnen haar vastgoed- en aandelenportefeuille.

Niet-financiële risico's	Definitie
Besturing	ziet toe op risico's m.b.t. governance, cultuur, compliance, & integriteit.
Operationeel	ziet toe op risico's m.b.t. uitvoering, uitbesteding & IT.
Reputatie	ziet toe op risico's m.b.t. draagvlak, communicatie, ESG & stakeholdermanagement.

Voornaamste risico's en onzekerheden van het fonds

In de komende jaren zal er binnen het Bestuur onverminderd aandacht zijn voor (opkomende) trends en ontwikkelingen die zich afspelen in en om het pensioenlandschap. Deze (opkomende) trends en ontwikkelingen bieden weliswaar kansen, maar zullen zeker ook de nodige onzekerheden met zich meebrengen.

Het fonds heeft in 2022 een eigenrisicobeoordeling (ERB) uitgevoerd die onder meer inzichtelijk maakt welke trends en ontwikkelingen de strategische doelstellingen van het fonds kunnen bedreigen. Naast de verplichte financiële risico's en klimaatrisico's, gaat de ERB in ieder op de toekomstbestendigheid van het fonds. De conclusies van de ERB zijn beschreven in het Hoofdstuk 'Governance'. Een deel van de conclusies vormden in 2022 de basis voor de huidige verkenning van de toekomst van het fonds.

De risico's met betrekking tot de invoering van de Wet toekomst pensioenen en de implementatie van het nieuwe pensioenstelsel zijn afgenomen. Het fonds is voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel afhankelijk van de werkgever en de ondernemingsraad. De sociale partners hebben voorsnog geen verzoek tot invaren aan het bestuur aangeboden. Als verhoogd risico hierbij ziet het bestuur dat een eventueel verzoek van sociale partners dusdanig laat komt, dat het fonds niet kan voldoen aan de wettelijke termijn die voor dit traject zijn vastgelegd.

Vanuit de strategische risico's van het fonds, heeft het bestuur geconstateerd dat het op termijn mogelijk is dat enkele strategische triggers in de toekomst worden geraakt. Dit en de positie van het fonds als gesloten fonds vanaf 1 mei 2023, vormden voor het bestuur aanleiding om de toekomstverkenning van het fonds, projectmatig te benaderen. Vanuit dit project wordt als grootste risico's de daling van de dekkingsgraad gezien. Op dit risico zijn beheersmaatregelen als renteafdekking ingezet. Daarnaast ziet het bestuur als risico dat een beoogd uitvoerder niet beschikbaar is of geen gunstige voorwaarden biedt. Het bestuur heeft dit risico gemitigeerd door het fall back scenario zelfstandig als pensioenfonds kunnen doorgaan.

Het Bestuur voert jaarlijks een risicoanalyse uit op de operationele risico's. Dit betreffen zowel de financiële risico's als de niet-financiële risico's. In 2023 is deze risicoanalyse in lijn gebracht met het IRM-beleid. Bij deze risicoanalyse is extra aandacht besteed aan de analyse

van de ESG-risico's en de IT-risico's. Met betrekking tot de ESG-risico's concludeert het bestuur dat de beheersmaatregelen voldoende werken om het netto risico binnen de risicohouding te laten vallen.

Binnen het IT-risico heeft het Bestuur een aandachtspunt. Dit betreft de afhankelijkheid van de IT-infrastructuur van CBNB na beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst. Dit aandachtspunt vormt voor het Bestuur aanleiding om zicht te oriënteren op een volledige onafhankelijkheid van de infrastructuur van CBNB.

Een audit in 2022 vanuit de Sleutelfunctie Interne audit op het functioneren van het risicomanagement en de Sleutelfunctierisicobeheer, heeft er in geresulteerd dat de governance rond het integraal risicomanagement nader is onderzocht.

Vooruitblik 2024

Wij volgen de ontwikkelingen die zich afspelen in de maatschappij, in en om het pensioenlandschap, binnen de branche en binnen het fonds op de voet en bespreken deze op regelmatige basis tijdens bestuursvergaderingen en strategiebijeenkomsten. Deze ontwikkelingen kunnen kansen bieden, maar ook de nodige onzekerheden met zich meebrengen. Wij zien voor 2024 een aantal trends en onzekerheden voor het fonds.

Wet toekomst pensioen

De Wet toekomst pensioen is een feit. De aanstaande veranderingen in het pensioenstelsel brengen veel onzekerheden met zich mee. De overgang naar het nieuwe pensioenstelsel is een zeer ingrijpend en complex proces, waarbij een groot beroep worden gedaan op het verandervermogen van pensioenfondsen en hun uitvoeringsorganisaties. Er is vanuit de wetgeving inmiddels veel meer duidelijkheid, maar over de een aantal specifieke zaken met betrekking tot de invulling van het wettelijk kader, zoals bijvoorbeeld de positie van arbeidsongeschikte deelnemers, en het wel of niet kunnen invaren in het nieuwe stelsel voor gesloten pensioenfondsen, wordt nog steeds gesproken. Het bestuur volgt deze ontwikkelingen nauwlettend.

Omdat het pensioenfonds de uitvoerder van de pensioenregeling is, is het pensioenfonds voor de invulling van de pensioenregeling afhankelijk van de afspraken die de werkgever en de ondernemingsraad hierover maken. Mochten de werkgever en de ondernemingsraad het fonds verzoeken om in te varen in een van de twee pensioenregelingen, dat zal het bestuur dit verzoek toetsen op evenwichtigheid en uitvoerbaarheid.

Toekomst eigen pensioenfonds

Sinds 1 november 2020 brengt CACEIS BANK Netherlands Branch haar nieuwe werknemers onder in een idc-regeling uitgevoerd door a.s.r. Hierdoor zijn er vanaf die datum geen nieuwe deelnemers tot het pensioenfonds toegetreden. Vanaf 1 mei 2023 vindt vanuit de werkgever geen premieopbouw meer plaats in het fonds. Het fonds is per die datum een gesloten fonds.

Het is voor het pensioenfonds van de KAS BANK wenselijk om zich te bezinnen op haar toekomst. Tijdens verschillende strategiedagen heeft het Bestuur alternatieven bepaald en een routekaart met mijlpalen ontwikkeld. Daarnaast is aan de hand van maatmensberekeningen inzichtelijk geworden wat de gevolgen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden zijn bij de verschillende opties. De verwachting is dat het bestuur in de eerste helft van 2024 de keuze voor het soort uitvoerder maakt. Dit kan een Algemeen Pensioenfonds of een verzekeraar zijn. Daarnaast heeft het bestuur cijfermatig onderzocht of het zelfstandig doorgaan als een pensioenfonds onder het FTK-regime, eveneens een toekomstbestendige optie kan zijn. Afhankelijk van de keuze die het bestuur maakt, zal mogelijk een offerte-traject volgen.

Overige onderwerpen

Naast de onderwerpen gerelateerd aan de toekomst van het pensioenfonds, heeft het bestuur voor 2024 enkele andere speerpunten benoemd.

- ***Datakwaliteit***

Een van de voorbereidingen om voor welke toekomstige keuze dan ook gereed te zijn is een assurance op de datakwaliteit van het fonds. Ter voorbereiding op deze assurance heeft het bestuur een project datakwaliteit ingericht. Hierbij werd in kaart gebracht welke datastromen het fonds kent, bij wie de deze data zijn belegd en wat de kwaliteit van deze data is. Deze verkenning van de datakwaliteit heeft er in geresulteerd dat het bestuur in 2024 verdere uitwerking van de datakwaliteit heeft geagendeerd.

- ***Voorbereiding op DORA***

Een tweede speerpunt voor 2024 is het gereed zijn voor DORA (Digital Operation Resilience Act). DORA is een Europese verordening met als doel dat financiële organisaties hun IT-risico's beter gaan beheersen en daarmee weerbaarder worden tegen cyberdreigingen. De verordening richt zich op het aanscherpen van riskmanagement, IT-incidentbeheersing, testen, toezicht op kritieke IT-dienstverleners, en het onderdeel governance en organisatie. Daarnaast verbetert DORA de ketenveiligheid en worden de risico's van fouten bij informatie-uitwisseling beperkt. Het bestuur onderzoekt hoe het huidige beleid aansluit op de vereisten van DORA en monitort zijn uitbestedingspartners op het kunnen voldoen aan DORA per 1 januari 2025.

- ***De wereld in brand***

Op dit moment zijn er diverse oorlogen gaande. De oorlog in de Oekraïne gaat haar derde jaar in. Er is een langdurig gewapend conflict gaande tussen Israël en de Palestijnse gebieden en het is onrustig rond het Suezkanaal.

De oorlogen hebben daarnaast ook gevolgen voor de economie en de financiële markten. Het bestuur volgt nauwlettend de ontwikkelingen op de financiële markten en anticipeert op eventuele veranderingen.

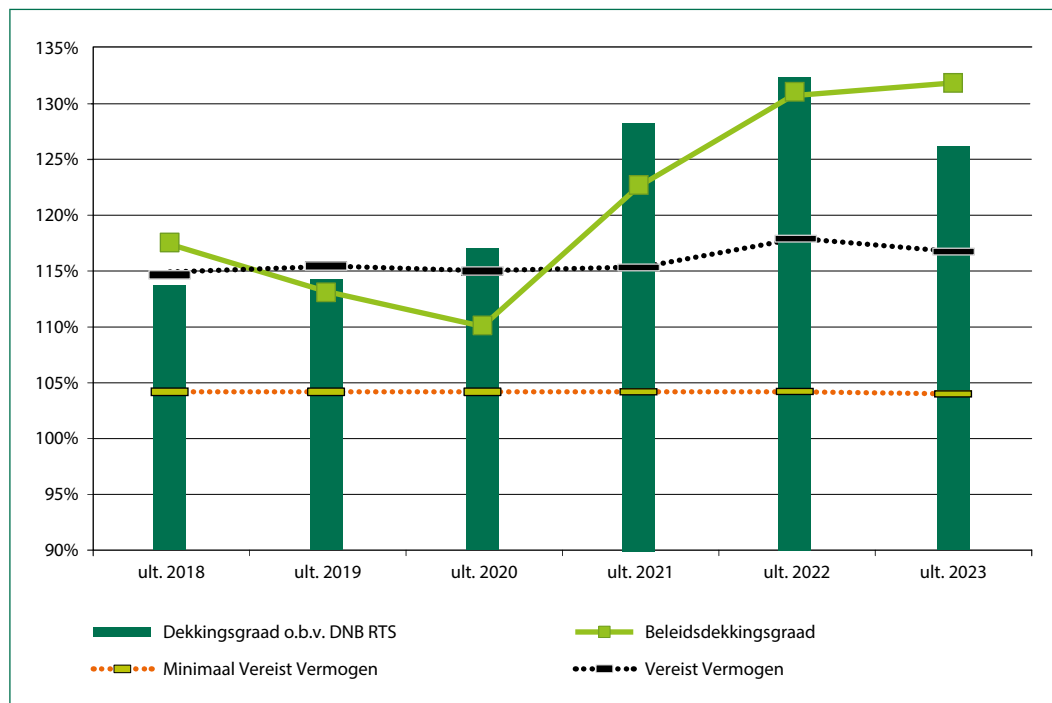
Alles overziend verwacht het Bestuur dat 2024 wederom een impactvol jaar zal worden.

Actuariële paragraaf

Financiële positie

De dekkingsgraad op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (hierna: dekkingsgraad) wordt gedefinieerd als de waarde van de beleggingen gedeeld door de totale technische voorzieningen (hierna: TV).

Onderstaande grafiek geeft een overzicht van het verloop over de afgelopen jaren van de dekkingsgraden en het (Minimaal) Vereist Vermogen.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds daalde van 132,3% per 31 december 2022 naar 126,2% per 31 december 2023. De beleidsdekkingsgraad (twaalfmaands gemiddelde dekkingsgraad) bedraagt ultimo 2023 131,8%. Getoetst aan de beleidsdekkingsgraad, was het op basis van het FTK gedefinieerde Minimaal Vereist Vermogen (104,0%) voor nominale pensioenaanspraken hiermee per 31 december 2023 aanwezig. Het Vereist Vermogen (116,7%) (ook wel 'vereiste dekkingsgraad') was per 31 december 2023 hiermee tevens aanwezig.

Voor het oordeel over de vermogenspositie en de toereikendheid van de technische voorzieningen wordt verwezen naar het oordeel van de certificerend actuaire in de actuariële verklaring.

Resultaat

Het resultaat van het pensioenfonds toonde in 2023 een negatief saldo van € 8.079.000, volgend op een negatief resultaat over 2022 van € 18.545.000. Het resultaat op beleggingen, inclusief wijziging rentetermijnstructuur (hierna: RTS), is doorgaans de meest significante (en volatiele) post in de bepaling van het jaarresultaat. In 2023 bedraagt dit beleggingsresultaat € 8.306.000. Als gevolg van de gedaalde rente voor waardering van de technische voorzieningen steeg de waarde van de technische voorzieningen, wat het beleggingsresultaat negatief beïnvloedde. De positieve beleggingsresultaten op aandelen en vastrentende waarden hadden een grotere positieve invloed op het beleggingsresultaat dan de waardevermindering van de technische voorzieningen. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in een positief beleggingsresultaat.

Het meest significante resultaat in 2023 was de toeslagverlening, hetgeen in een verlies (€ 18.423.000) resulteert omdat deze uit de fondsmiddelen wordt gefinancierd.

In onderstaand overzicht is de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten (x € 1.000) opgenomen:

	2023	2022
Actuariële analyse van het saldo		
Premies en koopsommen	446	1.478
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)	8.306	-6.628
Toeslagverlening	-18.423	-8.120
Sterfte	1.226	-1.042
Arbeidsongeschiktheid	239	-239
Kosten	167	0
Mutaties / diversen	-98	-33
Wijziging actuariële grondslagen	58	-3.961
Totaal saldo van baten en lasten	-8.079	-18.545

Resultaten financiële opzet

De feitelijk door de werkgever af te dragen premie (feitelijke premie) over 2023 was hoger dan de kostendekkende premie (inclusief solvabiliteitsopslag). De feitelijke premie is gebaseerd op het beleidskader van het fonds.

Technische voorzieningen

De totale technische voorzieningen (TV) zijn per 31 december als volgt vastgesteld (x € 1.000):

	2023	2022
Technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds (exclusief excassokosten)	263.669	237.748
Voorziening excassokosten	7.944	7.167
Totale technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds	271.613	244.915
Technische voorzieningen voor risico van de herverzekeraar	1.119	1.146
Totale technische voorzieningen (TV)	272.732	246.061

De TV per 31 december 2023 zijn gewaardeerd op basis van de RTS die door DNB per deze datum is gepubliceerd.

De TV zijn vastgesteld als contante waarde van de opgebouwde aanspraken. Voor (gedeeltelijk) arbeidsongeschikte deelnemers is de vaststelling gebaseerd op de in uitzicht gestelde pensioenaanspraken.

In de TV is tevens begrepen de TV voor toekomstige uitkeringen voor niet opgevraagde pensioenen, zijnde € 368.000. Het bedrag aan niet gedane uitkeringen in verband met niet opgevraagde pensioenen tot ultimo 2023 bedraagt € 291.000 waarvan € 232.000 betrekking heeft op één gepensioneerde die sinds 2009 onvindbaar is. Voor de niet gedane uitkeringen wordt een voorziening getroffen als er sprake is van een significante impact. Dit wordt jaarlijks gemonitord. Het bestuur heeft beoordeeld dat er per 31 december 2023 geen sprake is van een significante impact.

Vastgesteld te Amsterdam, 14 juni 2024

Bestuur Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK:

Pieter van der Wal, voorzitter

Jan Voskuilen, vice-voorzitter

Pol de Jaeger, secretaris

Larissa Gabriëlse

Geert Jan Kremer

Visitatiecommissie

Rapport visitatie Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK 2023

1. Inleiding

Zoals opgenomen in de statuten van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK (hierna: "het fonds") is het intern toezicht bij het fonds ingericht door middel van een visitatiecommissie. Deze commissie brengt een rapport van bevindingen uit aan het bestuur en verantwoordt zich over de uitvoering van haar taken aan het verantwoordingsorgaan. De visitatiecommissie bestaat uit Anne Wensink (voorzitter), Mechteld Hendriks en Rob van Leeuwen.

De wettelijke taakopdracht voor de visitatiecommissie is toezicht houden op het bestuursbeleid en de algemene gang van zaken in het pensioenfonds gedurende het kalenderjaar, in dit geval 2023. Daarnaast ziet de visitatiecommissie ten minste toe op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De visitatiecommissie betreft de Code Pensioenfonds bij zijn taak. Naast vergaderstukken en fondsdocumenten baseert het intern toezicht zich op gesprekken met het bestuur, sleutelfunctiehouders en het verantwoordingsorgaan. De peildatum van dit rapport is 15 maart 2024.

2. Samenvatting

De visitatiecommissie concludeert dat het fonds over het geheel in voldoende mate voldoet aan de gestelde normen, waarbij de visitatiecommissie benadrukt dat er op het gebied van de uitvoering van het risicomanagement geen verbetering heeft plaatsgevonden ten opzichte van 2022. Het is van belang dat dit op korte termijn wel gebeurt.

Het bestuur zet zich met veel energie in voor de onderwerpen die spelen rondom het fonds. Meer dan in andere jaren heeft het bestuur tegelijkertijd te maken met verschillende externe- en interne gebeurtenissen die aandacht vragen. Alle zaken moeten adequaat worden geadresseerd en/of afgehandeld. Hiervoor is focus en voldoende capaciteit nodig van het bestuur en haar ondersteuners. Juist vanwege de veelheid der dingen aan de bestuurstafel is het dienstig om vaart te maken en in een vroeg stadium zorg te dragen voor (bijvoorbeeld) het zorgvuldig voorbereiden, vastleggen en onderbouwen van besluitvorming. Deze extra investering (capaciteit en tijd) betaalt zich later terug in verhoogde grip, flexibiliteit en snelheid van handelen.

In 2023 heeft het fonds goede stappen gezet met name met betrekking tot de toekomst van het pensioenfonds. Het bestuur heeft werk gemaakt van het denken in- en uitwerken van verschillende toekomstscenario's.

De visitatiecommissie heeft verschillende aanbevelingen en verbeterpunten; zie hoofdstuk 3.

3. Bevindingen en aanbevelingen

Hieronder worden de bevindingen toegelicht aan de hand van een normenkader waarin de verschillende onderwerpen en beleidsterreinen aan bod komen. De aanbevelingen zijn doorlopend genummerd.

a) Algemeen (incl. toekomst)

Norm: Het bestuur van het fonds geeft zo goed mogelijk uitvoering aan de pensioenregeling. Daartoe zijn de doelstellingen van het fonds en de gehanteerde uitgangspunten (in overleg met andere organen) vastgesteld. Tevens heeft het bestuur een visie op een

toekomstbestendige uitvoering. Het beleid van het bestuur en de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen zijn voldoende kenbaar.

De visitatiecommissie constateert dat er strategische kaders zijn gesteld, strategische doelstellingen zijn geformuleerd en het bestuur van het fonds op beheerste wijze uitvoering geeft aan de pensioenregeling. Als gevolg van het feit dat het fonds een gesloten fonds is geworden heeft met name de toekomstdiscussie een hoge prioriteit gekregen.

Het bestuur heeft haar vergaderingen opgedeeld in een gedeelte run en een gedeelte change. Dit acht de visitatiecommissie positief en brengt focus aan.

Voor wat betreft de reguliere bedrijfsvoering (run) stelt de visitatiecommissie vast dat het bestuur aandacht geeft aan de juiste zaken en dat dit goed loopt. Het is onverminderd van belang dat besluitvorming onderbouwd wordt en dat besluiten worden voorgelegd via een voorlegger met een opinie van de tweede lijn. De visitatiecommissie ziet op dit punt mogelijkheden voor verbetering.

Voor wat betreft de toekomstdiscussie (change) stelt de visitatiecommissie vast dat het bestuur werk heeft gemaakt van het denken in- en uitwerken van scenario's voor wat betreft de mogelijkheden voor de toekomst. Het bestuur heeft hierbij veel besproken tijdens reguliere vergaderingen alsook tijdens strategiedagen. Niet alle impliciet- en expliciet gemaakte keuzes en overwegingen zijn bij elkaar vastgelegd in één document. De visitatiecommissie adviseert om vóór het zomerreces alle tot op heden gemaakte afwegingen en besluiten inzake de toekomst vast te leggen in één verantwoordingsdocument. Dit maakt alle stappen navolgbaar, communiceerbaar (voor bijvoorbeeld toezichthouders) en komt de kwaliteit van de besluitvorming ten goede. Dit document moet in de loop der tijd worden aangevuld.

Eén van de scenario's die wordt onderzocht betreft het overbrengen van de aanspraken en rechten naar een verzekeraar, waarbij als overgangsdatum wordt gedacht aan 1 januari 2025. De visitatiecommissie acht dit tijdspad haalbaar, maar om dit te realiseren zal dit veel tijd en aandacht vragen van het bestuur, haar ondersteuners en van uitbestedingspartijen. Om in een vroeg stadium zo goed mogelijk voorbereid te zijn adviseert de visitatiecommissie om op korte termijn een projectmanager aan te stellen die zorgdraagt voor een projectplan met concrete mijlpalen, waarbij afhankelijkheden en risico's in kaart worden gebracht. Als de eerdergenoemde beoogde transitiedatum verschuift dan vormen deze werkzaamheden nog steeds een nuttige voorbereiding.

Aanvullend aan voorgaande adviseert de visitatiecommissie om DNB in een vroeg stadium te betrekken en transparant te zijn over (voorgenomen) plannen en afwegingen.

Het bestuur is in gesprek met de werkgever over verschillende aspecten omtrent de toekomst van het pensioenfonds. Deze gesprekken kennen een zekere dynamiek. De visitatiecommissie constateert dat het bestuur hier goed mee omgaat en hierbij het belang van het fonds in het oog houdt. In lijn met de uitingen van DNB onderschrijft de visitatiecommissie het belang van de onderbouwing en vastlegging van een eventueel besluit om bestaande aanspraken en rechten niet in te varen naar het nieuwe pensioenstelsel. De visitatiecommissie adviseert het bestuur om te trachten hierin proactief te zijn en de werkgever te ondersteunen bij de benodigde op te stellen onderbouwing en dit los te zien van de eerdergenoemde gesprekken. Het fonds heeft, net zoals de werkgever, immers ook belang bij een adequate onderbouwing.

Aanbevelingen

- i) Leg vóór het zomerreces alle tot op heden gemaakte afwegingen en besluiten inzake de toekomst vast in één verantwoordingsdocument.
- ii) Stel op korte termijn een projectmanager aan die zorgdraagt voor een projectplan (m.b.t. de overdracht en liquidatie van het fonds) met concrete mijlpalen, waarbij afhankelijkheden en risico's in kaart worden gebracht.
- iii) Betrek DNB in een vroeg stadium bij het toekomstdossier en wees transparant over (voorgenomen) plannen en afwegingen.

b) Governance

Norm: Het bestuursmodel is passend voor het fonds en functioneert. Hierbij is de structuur van het fonds zodanig dat goede besturing bij voortduring is geborgd. Voorts zijn de individuele bestuursleden en het bestuur als geheel voldoende geschikt, wordt er rekening gehouden met diversiteit en is er sprake te van een duidelijke verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden.

De visitatiecommissie constateert dat de individuele bestuursleden en het bestuur als geheel voldoende geschikt zijn. Ook is er een duidelijke verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, waarover ook wordt nagedacht. Dit uit zich bijvoorbeeld in het overleg over de toekomst van het pensioenfonds tussen het bestuur. Deze discussie kan leiden tot dubbele petten bij de bestuursleden in dienst van de sponsor. De visitatiecommissie constateert dat het bestuur hier oog voor heeft, de risico's onderkent en hier passende beheersmaatregelen voor heeft genomen.

Het fonds heeft een zelfevaluatie uitgevoerd onder begeleiding van een externe deskundige. De visitatiecommissie stelt vast dat hierbij aandacht is gegeven aan de juiste zaken en dat het bestuur deze zelfevaluatie daarmee effectief heeft benut.

De visitatiecommissie signaleert dat in 2023 niet door alle sleutelfunctiehouders periodiek een rapportage is opgeleverd. De visitatiecommissie beveelt aan dit zo spoedig mogelijk zodanig in te richten dat periodiek rapportages worden opgeleverd die door commissie en bestuur besproken worden - en daarmee waarde kunnen toevoegen aan de kwaliteit van de besluitvorming. Met name voor de sleutelfunctiehouders risicobeheer en actuariel heeft het de voorkeur dat per kwartaal een rapportage wordt opgeleverd en dat zij tijdig bij relevante besluiten worden betrokken.

Ter zake de inrichting van het risicomanagement zie paragraaf f).

Aanbevelingen

iv) Zorg dat de sleutelfunctiehouders ieder kwartaal een rapportage opleveren en bespreek die in commissie en bestuur.

c) Beheerste en integere bedrijfsvoering

Norm: Het bestuur bewaakt de beheerste bedrijfsvoering van het fonds. Het bestuur heeft een visie op de uitvoering van de activiteiten van het pensioenfonds (inclusief een aanvaardbaar niveau van de kosten) en heeft zicht op de uitbestedingsketen. Daarbij is het bestuur in control en worden partijen waar werkzaamheden aan worden uitbesteed op regelmatige basis geëvalueerd.

De visitatiecommissie ziet dat het bestuur jaarlijks evaluaties houdt van uitbestedingspartijen. De visitatiecommissie meent dat het bestuur een visie heeft op de uitvoering van activiteiten, zicht heeft op de uitbestedingsketen en bijstuurt waar nodig. Het fonds heeft in 2023 in samenspraak met de werkgever voor een afwijkende oplossing voor het nabestaandepensioen van de actieve deelnemers gekozen. Men heeft aandacht voor de mogelijke gevolgen hiervan.

Aanbevelingen

Geen nadere aanbevelingen.

d) Financiële opzet

Norm: Het fonds heeft een deugdelijke financiële opzet. De financiële opzet is zodanig dat de pensioenregeling ook op de lange termijn kan worden waargemaakt.

Als gevolg van het opzeggen van de uitvoeringsovereenkomst door de werkgever ontvangt het fonds geen premie meer. Het fonds houdt in het oog wat de gevolgen voor mogelijke arbeidsongeschikten kunnen zijn. Het fonds is in gesprek met de werkgever over een overeenkomst waarin verschillende financiële aspecten worden afgehecht. Het is aan te bevelen om bij dit dossier vlot tot overeenstemming te komen zodat de bestuurlijke aandacht op andere zaken kan worden gericht.

Aanbeveling

Geen nadere aanbevelingen.

e) Besluitvorming en evenwichtige belangenafweging

Norm: De vergaderorde is passend en functioneert. Tevens is de besluitvorming afgewogen en transparant en is er sprake van een aantoonbare evenwichtige belangenafweging.

De visitatiecommissie constateert dat het bestuur bij het nemen van beleidsbeslissingen de belangen van de verschillende partijen op een evenwichtige wijze afweegt. De visitatiecommissie adviseert net als vorig jaar om, ter voorbereiding op toekomstige ontwikkelingen, uitgangspunten te formuleren voor evenwichtige belangenafweging en deze vast te leggen in het verantwoordingsdocument als genoemd bij aanbeveling i). De visitatiecommissie acht het van groot belang dat alle afwegingen in dit kader worden vastgelegd en dat de keuzes inzake evenwichtige belangenafweging gedurende dit gehele traject worden vastgelegd. Op deze wijze kan achteraf gemotiveerd worden aangegeven op welke wijze de belangen van de diverse belanghebbenden zijn gewogen. Een voorbeeld hiervan is het feit dat de openstaande inhaalindexatie van (voormalig) actieven lager is dan die van inactieven, wat zijn de mogelijke gevolgen hiervan bij eventuele opheffing van het fonds? Zo zijn er meer aspecten waar een afweging over moet worden gemaakt.

Aanbeveling

- v) Formuleer uitgangspunten voor evenwichtige belangenafweging en leg deze vast in het verantwoordingsdocument als genoemd bij aanbeveling i)

f) Risicomanagement

Norm: De organisatorische opzet van het risicomanagement is adequaat. In de besluitvorming is zichtbaar dat het bestuur expliciet rekening houdt met de acht door het bestuur vastgestelde beleidsuitgangspunten voor het risicomanagementbeleid. Ook stelt het pensioenfonds de risicohouding na overleg met de sociale partners en in overleg met het verantwoordingsorgaan vast en is de risicohouding consistent verwerkt in de risicobeheersing.

De uitvoering van het risicomanagement is nog steeds een belangrijk aandachtspunt. Door omstandigheden heeft het risicomanagement in 2023 niet op het vereiste niveau gefunctioneerd. De visitatiecommissie stelt vast dat het bestuur momenteel werk maakt van een solide inrichting van het risicomanagement. De visitatiecommissie acht dit zeer belangrijk en verwacht dat het risicomanagement op korte termijn op niveau wordt gebracht, zodat de tweede lijn de gewenste en noodzakelijke rol kan spelen bij de toekomstbesluiten die worden genomen. Dit betekent onder meer dat bij de relevante (deel)besluiten (change alsook run) een tweedelijns risico opinie moet worden geformuleerd. Tevens beveelt de visitatiecommissie aan om een strategische risicoanalyse uit te voeren en deze te gebruiken als basis voor de periodieke risicorapportage. Te overwegen is om de strategische risicoanalyse uit te voeren in de vorm van een Eigenrisicobeoordeling. Om alle tweedelijns activiteiten adequaat uit te voeren is van belang dat voldoende tijd en middelen voor de risicomanagementfunctie wordt vrijgemaakt.

Aanbevelingen

- vi) Breng de kwaliteit en zichtbaarheid van het risicomanagement op korte termijn op niveau, onder meer door zorg te dragen dat bij relevante (deel)besluiten een tweedelijns risico opinie wordt toegevoegd.
- vii) Voer een strategische risicoanalyse uit (met als belangrijkste aandachtspunt het toekomstdossier). Gebruik deze analyse als basis voor een periodieke risicorapportage.

g) Vermogensbeheer en balansmanagement

Norm: De strategie en het beleid zijn onderbouwd, actueel en consistent met doelen en uitgangspunten. Het beleggingsbeleid is in overeenstemming met de ambitie van het fonds, de verplichtingen van het fonds en de vastgestelde risicohouding. In dit beleid is expliciet aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen en het beleid wordt gemonitord.

De visitatiecommissie constateert dat het fonds een actueel en onderbouwd beleggingsbeleid heeft dat wordt gemonitord. De portefeuille is overzichtelijk, de beheersing is gestructureerd.

Het fonds heeft onderzocht of- en op welke wijze het neerwaartse risico van de dekkingsgraad kan worden beperkt om zodoende voldoende handelingsperspectief zeker te stellen in het kader van het toekomstdossier. Het bestuur heeft hierop besloten om de renteafdekking te verhogen. Deze aanpassing valt binnen de bestaande beleidskaders van het fonds. De visitatiecommissie kan de overwegingen hieromtrent goed volgen. Indien er meer duidelijkheid is over de horizon van het fonds is het aanbevelingswaardig om in het beleggingsbeleid nog nadrukkelijker rekening te houden met (neerwaartse) risico's met negatieve effecten op een eventuele transitie.

Aanbevelingen

Geen nadere aanbevelingen.

h) Communicatie

Norm: Het bestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid en monitort de naleving hiervan. Het bestuur communiceert op transparante, begrijpelijke en pro-actieve manier met alle belanghebbenden over het beleid, de ontwikkelingen bij het fonds en de consequenties daarvan voor de belanghebbenden. Het bestuur meet de effectiviteit van de ingezette communicatiemiddelen periodiek.

Afgelopen jaar heeft de communicatie veel aandacht besteed aan het raadgevend deelnemersonderzoek. De visitatiecommissie heeft waardering voor de wijze waarop dit is ingericht.

De visitatiecommissie heeft met het bestuur gesproken over de inrichting van de keuzebegeleiding. De visitatiecommissie constateert dat het pensioenfonds voldoet aan de wettelijke eisen. Gezien de vermoedelijke horizon van het pensioenfonds begrijpt de visitatiecommissie de overweging om geen extra's in te richten voor de keuzebegeleiding. Indien blijkt dat het pensioenfonds toch nog enige tijd zelfstandig door zal blijven bestaan, geeft de visitatiecommissie in overweging om in kaart te brengen of hier nog extra wensen zijn.

Tot slot vraagt de visitatiecommissie aandacht voor de informatievoorziening (bijvoorbeeld de website) in verband met het feit dat het fonds gesloten is (op een aantal arbeidsongeschikte deelnemers na). De visitatiecommissie adviseert om, gezien de proportionaliteit en efficiency, met AZL te overleggen op welke wijze dit bij andere gesloten pensioenfondsen is ingericht.

Aanbeveling

Geen nadere aanbevelingen.

i) Code Pensioenfondsen

Norm: Het bestuur leeft de normen van de Code Pensioenfondsen na, rapporteert zo nodig over normen of geeft gemotiveerd aan waarom van een norm wordt afgeweken.

De visitatiecommissie constateert dat het bestuur een rapportage heeft opgesteld over de wijze waarop al dan niet voldaan wordt aan de Code Pensioenfondsen. Ook ziet de visitatiecommissie dat het bestuur inmiddels bezig is om de impact van de nieuwe

Code Pensioenfondsen in kaart te brengen. De visitatiecommissie verwacht dat het bestuur hier voortgang mee maakt zodat tijdig voldaan wordt aan alle normen uit de nieuwe Code Pensioenfondsen of dat gemotiveerd in kaart is gebracht aan welke normen het pensioenfonds niet kan of wil voldoen.

Aanbeveling

Geen nadere aanbevelingen.

j) Opvolging aanbevelingen

Norm: Het bestuur gaat adequaat om met opvolgingen van de aanbevelingen die het bestuur heeft ontvangen van de certificerend actuaire, de accountant, de sleutelfunctiehouders en de visitatiecommissie. Ook geeft het bestuur inzicht in de follow-up van deze aanbevelingen.

De visitatiecommissie constateert dat het bestuur de aanbevelingen van de certificerend actuaire, de accountant, de sleutelfunctiehouders en de visitatiecommissie heeft besproken. Ook de opvolging van de diverse aanbevelingen is aan de orde geweest in het bestuur, hetgeen de visitatiecommissie positief acht.

Aanbeveling

Geen nadere aanbevelingen.

Reactie Bestuur op het verslag van de Visitatiecommissie

Allereerst verwelkomt het bestuur de heer R. van Leeuwen als lid van de visitatiecommissie, die met ingang van februari 2024 is benoemd tot lid van deze commissie.

Het bestuur van Pensioenfonds KAS BANK wil de Visitatiecommissie bedanken voor het gedegen, constructieve en duidelijke visitatierapport 2023. Het bestuur waardeert de tijd en inspanningen om naast de algemene gang van zaken in het pensioenfonds, ook het bestuursbeleid te beoordelen en waardevolle aanbevelingen te doen.

Het bestuur is verheugd te horen dat de commissie de algehele prestaties en het goed functionerende bestuursmodel erkent. Het bestuur neemt de bevindingen van de VC ter harte en zal de aanbevelingen met aandacht bestuderen en indien mogelijk, ook opvolgen.

Het bestuur is het eens met de commissie dat het belangrijk is om meer aandacht te besteden aan de uitwerking van de mogelijke scenario's en keuzes met betrekking tot de toekomst van het pensioenfonds. Het bestuur zal een project opzetten om dit te doen, met inbreng van alle relevante stakeholders, inclusief het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur is ook voornemens om de besluitvormingsprocessen te versterken door uitgebreidere en toetsbare onderbouwingen te documenteren. De visitatiecommissie zal op de hoogte worden gehouden van de voortgang.

Het bestuur wil de leden van de Visitatiecommissie nogmaals bedanken voor de waardevolle bijdrage aan het toezicht op het pensioenfonds en kijkt uit naar de voortzetting van de constructieve samenwerking in 2024.

Verantwoordingsorgaan

Verslag Verantwoordingsorgaan over het jaar 2023

1. Inleiding

Het Verantwoordingsorgaan (VO) maakt met dit verslag gebruik van haar bevoegdheid om een oordeel uit te spreken over het beleid van het bestuur, de wijze waarop het beleid is uitgevoerd en de keuzes van het bestuur over de toekomst van het fonds.

Het verantwoordingsorgaan (VO) heeft als hoofdtaken:

- Het adviseren van het Bestuur over de in de pensioenwet opgenomen onderwerpen.
- Het zorgdragen dat het Bestuur verantwoording aflegt over: het handelen van het Bestuur, het door het Bestuur uitgevoerde beleid en de beleidskeuzes van de toekomst.
- Jaarlijks wordt hierover een oordeel uitgesproken met het verslag. Gedurende het jaar wordt het handelen van het Bestuur gevolgd. Indien nodig wordt toelichting gevraagd.

In 2023 hebben de volgende (her)benoemingen in het VO plaatsgevonden:

- Arjan Tol is als vertegenwoordiger van de actieve deelnemers in het VO in september herbenoemd als VO-lid voor een termijn van vier jaar.
- Marcel Bongers is per januari 2023 gekozen als vertegenwoordiger van de gepensioneerden voor een termijn van vier jaar.
- Per maart 2023 is Jan Damkot gekozen als vertegenwoordiger van de slapers in het fonds voor een periode van vier jaar.

Hierdoor bestond het VO per 31 december uit: Jeannet Bijker (Voorzitter), Marcel Bongers (Vicevoorzitter), Jan Damkot, Barbara Kampman, Erik Bobeldijk en Arjan Tol.

De vergaderingen en bijeenkomsten in 2023:

- Het VO heeft in 2023 vier reguliere vergaderingen gehad en één sessie voor het jaarverslag. Daarnaast heeft het VO een opleiding dag gevolgd, deelgenomen aan een strategiedag en eenmaal vergadert met de OR en VC.
- Het VO heeft vijf vergaderingen gehad met het Bestuur. Ook heeft er regelmatig overleg plaatsgevonden tussen de voorzitters van het VO en het Bestuur.
- Gedurende 2023 is het VO diverse malen door het Bestuur bijgepraat over de toekomstverkenning van het fonds en de mogelijke opzegging van de uitvoeringsovereenkomst door de werkgever.

Verder is hier vermeldenswaardig:

- Medio 2023 heeft het Bestuur besloten de pensioenaanspraken per 1 juli 2023 te verhogen met een percentage van 7,52%. Hieromtrent heeft naar het oordeel van het VO goed en uitgebreid overleg plaats gevonden.
- In het afgelopen jaar is bij de VC een vacature ontstaan welke in 2024 is ingevuld met de komst van Rob van Leeuwen. De selectieprocedure is door het VO verricht.

In 2023 heeft het VO conform haar verantwoordelijkheden de volgende adviezen uitgebracht:

- Oktober 2023 Klachtenbeleid en Klachten- en geschillenprocedure
- Maart 2023 Aanpassing van het Beloningsbeleid

De bronnen of uitgangspunten voor onze oordeelsvorming zijn geweest:

- Jaarverslag 2023 Stichting Pensioenfonds KAS BANK d.d. 14 juni 2024
- Het rapport van de Visitatiecommissie d.d. 8 mei 2024

De VO heeft de normen die worden vermeld in rapport van de VC ook als basis genomen voor haar oordeel. Ten aanzien van de (deel) onderwerpen waar de VC geen opmerkingen over heeft, is het uitgangspunt dat hierover dan een positief oordeel geldt.

- De conclusies en bevindingen uit het verslag van de accountant d.d. 14 juni 2024
- De compliance rapportage 2023 d.d. 24 april 2024
- Het actuarieel rapport d.d. 14 juni 2024
- Bestuursverslagen, rapporten, bezoekverslagen en financiële informatie gedurende het jaar.

2. Oordeel

Het oordeel van VO is positief over het beleid van het bestuur, de wijze waarop het beleid is uitgevoerd en het scenario denken van het bestuur betreffende de toekomst van het fonds. Daarbij is zij van mening dat het bestuur bij haar besluitvorming op evenwichtige wijze rekening heeft gehouden met de belanghebbenden van het fonds.

3. Bevindingen en aanbevelingen

De bevindingen en aanbevelingen van de VC worden door het VO onderschreven en overgenomen. Hierna worden alleen zaken opgenomen die het VO in aanvulling daarop wil benadrukken.

3.1 Financiële positie inclusief toeslag en indexatiebeleid

- Het VO wil haar waardering uitspreken over het gehanteerde beleid van het bestuur bij de indexatie (7,52%) per 1 juli 2023 van de pensioenaanspraken.

3.2 Communicatie

- Het VO adviseert om adequate aandacht te blijven besteden aan de proactieve communicatie naar de deelnemers en DNB in de voorbereiding naar te nemen besluiten en beleidskeuzes van het fonds.

3.3 Integere bedrijfsvoering incl. Uitbesteding

- Het VO adviseert het bestuur blijvend aandacht te hebben voor het beleid en de uitvoering aan de pensioenregeling conform de doelstellingen van het fonds en de gehanteerde uitgangspunten.

3.4 Governance (inclusief besluitvorming en evenwichtige belangenbehartiging)

- Het VO constateert een toenemende aandacht voor het toekomstdossier.
- De aanbeveling van het VO is de besluitvorming nader inzichtelijk te maken met criteria, afwegingen en conclusies in één geïntegreerd besluitvormingsdocument.

3.5 Risico management en compliance (incl. Code Pensioenfondsen)

- Het VO adviseert een verbetering van het risicomanagement van het fonds.

4. Follow-up aanbevelingen vorig jaar

Het VO is van mening dat de twee aanbevelingen die zijn gedaan voor 2023, zijnde de aandacht voor het toekomstdossier en de communicatie voldoende follow-up hebben gekregen door het Bestuur.

5. Terugblik en vooruitblik

Het VO kijkt positief terug op het functioneren van het bestuur en wil het bestuur bedanken voor de goede samenwerking in 2023.

Gezien alle ontwikkelingen in de pensioensector, de gebeurtenissen in 2023 verwachten wij dat de toekomst van het pensioenfonds en de communicatie hieromtrent een nog prominentere plek op de agenda moet krijgen in 2024.

Wij hechten veel waarde aan de voortgezette constructieve samenwerking met het bestuur in 2024.

Reactie Bestuur op het verslag van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur van Pensioenfonds KAS BANK wil het Verantwoordingsorgaan bedanken voor het positieve oordeel over het beleid, de uitvoering daarvan en de scenario's voor de toekomst van het fonds. Het bestuur waardeert de constructieve houding en de waardevolle aanbevelingen.

Het bestuur is verheugd dat het VO de inspanningen van het bestuur om de belangen van alle stakeholders in evenwicht te brengen, erkent. Het bestuur streeft ernaar om transparant en open te communiceren en zal de aanbevelingen ter harte nemen om de communicatie nog verder te verbeteren.

Het bestuur heeft aandacht voor de bevindingen en de aanbevelingen en is het met het VO eens dat er extra aandacht besteed moet worden aan de volgende gebieden:

1. Risicomanagement: het bestuur zal het risicomanagementkader verder versterken door verdere uitwerking van risico identificatie, -beoordeling en -beheersingsprocessen te implementeren. Het bestuur zal ook de risicorapportage verbeteren om de transparantie te vergroten.
2. Besluitvorming: het bestuur zal de besluitvorming met betrekking tot het toekomstdossier transparanter maken door criteria, afwegingen en conclusies in één geïntegreerd besluitvormings-c.q. voortgangsdokument te presenteren. Dit zal het voor stakeholders gemakkelijker maken om de beslissingen van het fonds te begrijpen en te beoordelen.

Het bestuur is reeds bezig met het ontwikkelen van concrete actieplannen om deze gebieden aan te pakken. Het verantwoordingsorgaan zal op de hoogte worden gehouden van de voortgang.

Het bestuur wil de leden van het Verantwoordingsorgaan nogmaals bedanken voor de waardevolle bijdrage aan het toezicht op het pensioenfonds en kijkt uit naar de voortzetting van de constructieve samenwerking in 2024.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo van baten en lasten; in duizenden euro)

Activa	2023	2022
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Vastgoedbeleggingen	2.512	2.271
Aandelen	99.127	91.056
Vastrentende waarden	237.997	228.749
Derivaten	9.989	9.528
	349.625	331.604
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	1.119	1.146
Vorderingen en overlopende activa [3]	649	1.065
Liquide middelen [4]	5.177	4.678
Totaal activa	356.570	338.493

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2023	2022
Stichtingskapitaal en reserves [5]	71.471	79.550
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	271.613	244.915
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [7]	1.119	1.146
	272.732	246.061
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Derivaten	37	8.000
Kortlopende schulden en overlopende passiva [8]	12.330	4.882
Totaal passiva	356.570	338.493

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2023	2022
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [9]		
Directe beleggingsopbrengsten	3.196	5.886
Indirecte beleggingsopbrengsten	23.077	-124.515
Directe kosten van vermogensbeheer	-911	-922
	25.362	-119.551
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [10]	1.499	5.683
Saldo van overdrachten van rechten [11]	-1.934	-1.521
Pensioenuitkeringen [12]	-6.456	-5.894
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [13]		
Pensioenopbouw	-845	-4.095
Toeslagverlening	-18.423	-8.120
Rentetoevoeging	-8.205	1.715
Onttrekkingen pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	6.723	6.125
Wijziging marktrente	-8.851	111.208
Resultaat op kanssystemen	1.226	-1.042
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.813	1.470
Wijzigingen actuariële grondslagen	58	-3.961
Overige wijzigingen	-194	-621
	-26.698	102.679
Herverzekering [14]	303	175
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [15]	-155	-116
Saldo van baten en lasten	-8.079	-18.545

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Bestemming van het saldo

Algemene reserve

	2023	2022
	-8.079	-18.545

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2023	2022
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	408	5.420
Uitkeringen uit herverzekering	440	393
Overgenomen pensioenverplichtingen	76	70
	924	5.883
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-6.445	-5.887
Overgedragen pensioenverplichtingen	-2.010	-1.591
Premies herverzekering	-137	-279
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-181	-284
	-8.773	-8.041
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	2.793	4.520
Verkopen en aflossingen beleggingen	138.255	314.522
Cash collateral	8.286	0
	149.334	319.042
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-140.292	-289.361
Directe kosten van vermogensbeheer	-694	-1.126
Betaald collateral	0	-21.797
	-140.986	-312.284
Mutatie liquide middelen	499	4.600
Saldo liquide middelen 1 januari	4.678	78
Saldo liquide middelen 31 december	5.177	4.678

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

Het doel van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK, statutair gevestigd te Amsterdam (hierna: het pensioenfonds) is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van CBNB.

Overeenstemmingverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW, met uitzondering van artikel 390 en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ610).

Algemene grondslagen

Continuïteit

Het Bestuur schat in dat het pensioenfonds de middelen heeft om het pensioenfonds in de nabije toekomst voort te zetten. Het Bestuur is niet op de hoogte van materiële onzekerheden die aanleiding zouden kunnen geven tot twijfel over de continuïteit van het pensioenfonds. Op basis van de dekkingsgraad van het pensioenfonds, de hoogte van de kosten per deelnemer en de continuïteit van de bezetting van het bestuur en het verantwoordingsorgaan, ziet het bestuur geen reden van zorg rond de continuïteit van het pensioenfonds. De jaarrekening is daarom gebaseerd op de aanname dat het pensioenfonds haar activiteiten zal voortzetten.

Gehanteerde grondslagen bij de opstelling van de jaarcijfers

De grondslagen voor financiële verslaggeving zijn op alle in deze jaarrekening vermelde perioden voor het pensioenfonds consistent toegepast met uitzondering van de schattingswijziging zoals toegelicht op de volgende pagina. De jaarcijfers worden gepresenteerd in duizenden euro's, tenzij anders weergegeven. In tabellen opgenomen berekeningen zijn gebaseerd op niet-afgeronde bedragen; er kunnen zich daarom afrondingsverschillen voordoen. De euro fungeert als de functionele valuta van het pensioenfonds.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld.

Waarderingsgrondslagen

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kostprijs met uitzondering van de onderstaande activa en passiva:

- Toelichting 1, Beleggingen voor risico pensioenfonds;
- Toelichting 6 en 7, Technische voorzieningen.

Baten worden in de Staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten en lasten worden in de Staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

In het bijzonder wordt informatie over belangrijke punten van schattingonzekerheden en kritische oordelen bij de toepassing van de grondslagen die het meest van invloed zijn op de in de jaarrekening opgenomen bedragen gegeven in de volgende onderdelen van de toelichting:

- Toelichting 1, waardering van derivaten;
- Toelichting 6 en 7, waardering van de technische voorzieningen.

Schattingswijzigingen 2023

In 2023 waren geen schattingswijzigingen van toepassing. In 2022 zijn de grondslagen voor ervaringssterfte aangepast. De geschatte toename van de technischevoorzieningen als gevolg van deze wijziging is per 31 december 2022 als extra comptabele post opgenomen. De uiteindelijke toename van de technische voorzieningen (1.922) bleek lager (58) uit te vallen dan de geraamde toename (1.980). De correctie ad 58 is in 2023 als mutatie in het resultaat verwerkt.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder Beleggingsopbrengsten risico pensioenfonds.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten opgenomen onder Beleggingsresultaten risico pensioenfonds.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Specifieke grondslagen

Financiële instrumenten

Algemeen

De financiële instrumenten van het pensioenfonds bestaan uit de beleggingen voor risico pensioenfonds.

Een financieel instrument wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Waardering bij eerste opname

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid en die onafhankelijk van elkaar zijn. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de transacties niet in het kader van executie of liquidatie worden uitgevoerd.

Na eerste opname worden aandelen, vastrentende waarden en derivaten als volgt gewaardeerd:

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balans geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de per ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Dividenden worden in de Staat van baten en lasten verantwoord onder beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (directe beleggingsopbrengsten) op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (indirecte beleggingsopbrengsten).

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers inclusief overlopende interest. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Couponrente wordt in de Staat van baten en lasten verantwoord onder beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (directe beleggingsopbrengsten). Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (indirecte beleggingsopbrengsten).

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen, en inclusief overlopende interest of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingsmodellen. De derivaten met een negatieve waarde zijn opgenomen op de passiva zijde van de balans.

Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (indirecte beleggingsopbrengsten).

Securities lending

Beleggingen die in het kader van een securities-lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Als onderpand ontvangen geldmiddelen worden opgenomen onder beleggingen. Indien als onderpand ontvangen geldmiddelen zijn herbelegd, worden deze beleggingen opgenomen onder de desbetreffende beleggingscategorie. De schuld uit hoofde van de ontvangen zekerheden is opgenomen onder de overige schulden. Indien uit hoofde van een securities-lendingprogramma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans opgenomen. Alle uit het securities-lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de betreffende transacties verantwoord onder de (in)directe beleggingsopbrengsten. Het pensioenfonds heeft in 2023 geen deel van de aandelen- en obligatiebeleggingen beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het herverzekeringsdeel technische voorziening betreft de contante waarde van de nog te ontvangen termijnen van de herverzekeraar voor de arbeidsongeschiktheidsrente (i.v.m. premievrijstelling voor de huidige arbeidsongeschikten). De contante waarde is berekend op basis van de grondslagen voor waardering van de technische voorziening voor risico fonds. De te ontvangen uitkeringen worden verondersteld niet te wijzigen gedurende de uitkeringsperiode. Het pensioenfonds heeft haar overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico vanaf 1 januari 2019 verzekerd bij ElipsLife.

Het betreft hier het overlijdens- en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Er is geen sprake van een afslag in verband met kredietrisico.

Overige activa, vorderingen en overlopende activa

Overige activa, vorderingen en overlopende activa worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de rekenrente.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het Bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van onder meer de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- Rekenrente: De rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank;
- Sterftekansen: ontleend aan door het Actuarieel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG2022 (2022: prognosetafel AG 2022), met correctiefactoren op de sterftekansen gebaseerd op inkomensklasse 'Hoog' volgens het Mercer Model 2023 (2022: idem);
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de vrouwelijke partner drie jaar (2022: idem) jonger is dan de verzekerde man en de mannelijke partner één jaar (2022: idem) ouder dan de verzekerde vrouw;
- Gehuwdheid: bij de vaststelling van de voorziening voor het uitgesteld partnerpensioen wordt uitgegaan van leeftijdsafhankelijke gehuwdheidskansen zoals gepubliceerd bij de overlevingstafels van het AG over de waarnemingsperiode 1980-1985, waarbij voor onbepaald en uitruilbaar partnerpensioen vanaf leeftijd 65 (2022: idem) de partnerfrequentie gelijk is aan 1;
- De opslag voor dekking van excassokosten is 3,0% van de voorziening;
- De opslag voor het wezenpensioen bedraagt 2% van de technische voorziening van het uitgesteld nabestaandenpensioen bij uitgesteld ouderdompensioen.

Mutaties in de voorziening pensioenverplichting als gevolg van onder meer toeslagen, uitkeringen, pensioenopbouw en wijziging marktrente worden verantwoord in de Staat van baten en lasten.

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdompensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Per 1 juli 2023 is een toeslag verleend van 7,52% (2022: 2,68%) aan actieven. Ook voor slapers en pensioentrekkenden bedroeg de toeslag 7,52% (2022: 2,27%).

Rentetoevoeging

De technische voorziening wordt vastgesteld op basis van een door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Onder deze post is de voor de technische voorziening benodigde interest opgenomen, waarbij van de éénjaarsrente primo boekjaar van de rentetermijnstructuur is uitgegaan. Deze rente gelijk aan 3,264% (2022: -0,486%).

Wijziging markrente

Door het pensioenfonds wordt bij de vaststelling van de technische voorziening onder andere rekening gehouden met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS) ultimo boekjaar. Gemiddeld gewogen met de technische voorziening kwam de nominale rente eind 2023 voor het pensioenfonds ongeveer overeen met een rekenrente van 2,3% (2022: 2,6%).

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Resultaatbepaling

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan:

- rente;
- dividend;
- soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- waardeveranderingen van beleggingen;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de kosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoerings- en administratiekosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Herverzekering

Het pensioenfonds heeft haar overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico vanaf 1 januari 2019 tot en met 31 december 2023 verzekerd bij ElipsLife.

Het betreft hier het overlijdens- en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Bestemming van het saldo

Het saldo wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen, tussen het pensioenfonds en de sponsor Caceis en tussen het pensioenfonds en de bestuurders van het pensioenfonds.

Transacties met verbonden partijen

Betreffende de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en Caceis met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling is het volgende relevant:

- de wijze waarop de premie wordt vastgesteld;
- de wijze waarop en de termijnen waarin de premie moet worden voldaan;
- de procedures die van toepassing zijn bij het niet-nakomen van de verplichting tot premiebetaling van de sponsor;
- procedures die gelden bij het opstellen en wijzigen van het pensioenreglement;
- voorwaarden waaronder toeslagverlening (indexatie) plaatsvindt; en
- uitgangspunten en procedures die van toepassing zijn ten aanzien van de besluitvorming over vermogensoverschotten en vermogenstekorten.

Er hebben zich gedurende het verslagjaar, net als in 2022, met uitzondering van vacatievergoeding (zie toelichting staat van baten en lasten) geen transacties voorgedaan tussen het pensioenfonds en bestuurders van het pensioenfonds.

Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2022	Aankopen/ Verstrekk- ingen	Verkopen aflossingen	Waarde verander- ingen	Stand ultimo 2023
Vastgoedbeleggingen	2.271	27	0	214	2.512
Aandelen	91.056	28.721	-27.184	6.534	99.127
Vastrentende waarden	228.749	111.544	-114.423	12.127	237.997
Derivaten	1.528	0	3.907	4.517	9.952
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	323.604	140.292	-137.700	23.392	349.588
Derivaten met een negatieve waarde (passiva zijde)	8.000				37
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	331.604				349.625

Verdeling beleggingen activa/passiva

	2023			2022		
	Activa	Passiva	Totaal	Activa	Passiva	Totaal
Vastgoedbeleggingen	2.512	0	2.512	2.271	0	2.271
Aandelen	99.127	0	99.127	91.056	0	91.056
Vastrentende waarden	237.997	0	237.997	228.749	0	228.749
Derivaten	9.989	-37	9.952	9.528	-8.000	1.528
Totaal beleggingen	349.625	-37	349.588	331.604	-8.000	323.604

De beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2023		2022	
	€	%	€	%
Vastgoedbeleggingen				
Indirect vastgoed	2.512	100,0	2.271	100,0
	2.512	100,0	2.271	100,0
Aandelen				
Aandelen	99.127	100,0	91.056	100,0
	99.127	100,0	91.056	100,0
Vastrentende waarden				
Obligaties	54.604	22,9	46.696	20,4
Vastrentende beleggingsfondsen	114.877	48,3	118.136	51,7
Geldmarktfondsen	68.516	28,8	63.917	27,9
	237.997	100,0	228.749	100,0
Derivaten				
Valutaderivaten	1.382	13,9	2.539	166,2
Rentederivaten	8.564	86,0	-1.011	-66,2
Aandelen derivaten	6	0,1	0	0,0
	9.952	100,0	1.528	100,0

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Niveau 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld aan de hand van de netto contante waarde berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Niveau 4: Andere geschikte methoden. ¹⁾

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2023
Vastgoed	2.512	0	0	0	2.512
Aandelen	99.127	0	0	0	99.127
Vastrentende waarden	199.166	0	0	38.831	237.997
Derivaten	0	0	9.946	6	9.952
Totaal belegd vermogen	300.805	0	9.946	38.837	349.588

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2022
Vastgoed	2.271	0	0	0	2.271
Aandelen	91.056	0	0	0	91.056
Vastrentende waarden	191.557	0	0	37.192	228.749
Derivaten	0	0	1.528	0	1.528
Totaal belegd vermogen	284.884	0	1.528	37.192	323.604

Beleggingen o.b.v. lookthrough/ Aansluiting met risicoparagraaf	Stand ultimo 2023	ver- schuiving liquide middelen	look through	Stand risico- paragraaf 2023	Stand risico- paragraaf 2022
Categorie					
Vastgoedbeleggingen	2.512	0	0	2.512	2.271
Aandelen	99.127	0	0	99.127	91.056
Vastrentende waarden	237.997	0	-9.221	228.776	219.742
Liquide middelen	0	5.058	9.605	14.663	12.992
Totaal exclusief derivaten	339.636	5.058	384	345.078	326.061
Derivaten	9.952	0	-384	9.568	2.118
Totaal inclusief derivaten	349.588	5.058	0	354.646	328.179

¹⁾ Financiële instrumenten die middels een andere geschikte methode zijn gewaardeerd zijn o.a. Hedge funds, Equity funds, Infrastructure funds en Commodity funds die geen direct waarneembare marktnotering hebben in een actieve markt. De waarde van deze financiële instrumenten wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers. Derivaat betreft een optional Right en is gewaardeerd op de koers van het dividend van het hoofdfonds.

	2023	2022
[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	1.146	1.447
Mutatie	-27	-301
Stand per 31 december	1.119	1.146
De post 'Herverzekeringsdeel technische voorzieningen' betreft de elders verzekerde aanspraken met een resterende looptijd van langer dan vijf jaar.		
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	302	251
Terugvorderbare dividendbelasting	252	167
Te vorderen dividend	94	92
Vorderingen uit hoofde van beleggingstransacties	0	555
Overige vorderingen	1	0
	649	1.065
Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V. ¹⁾	119	103
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	5.058	4.575
	5.177	4.678
De liquide middelen staan volledig ter vrije beschikking van het pensioenfonds.		

1) Met een kredietlimiet van 350.

79

	2023	2022
[7] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	1.146	1.447
Invalideren/revalideren	0	33
Herverzekerde inkoop arbeidsongeschikten	-139	-135
Toeslagverlening	34	43
Rentetoevoeging	36	-7
Wijziging marktrente	38	-226
Overige wijzigingen	4	-9
Stand per 31 december	1.119	1.146
De post "Herverzekeringsdeel technische voorzieningen" betreft de elders verzekerde aanspraken met een resterende looptijd van langer dan één jaar.		
Totaal technische voorzieningen	272.732	246.061
De technische voorzieningen zijn als volgt opgebouwd		
Actieve deelnemers ¹⁾	5.225	50.061
Gewezen deelnemers	178.570	117.439
Pensioengerechtigden	87.818	77.415
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	1.119	1.146
	272.732	246.061
[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Verplichting uit hoofde van ontvangen collateral	11.462	3.175
Schulden aan aangesloten ondernemingen	411	1.502
Belastingen en sociale premies	143	132
Schulden uit hoofde van kosten vermogensbeheer	266	48
Schulden uit hoofde van kosten actuaris	0	25
Schulden uit hoofde van overige kosten	48	0
	12.330	4.882
De kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.		

1) Inclusief arbeidsongeschikte deelnemers.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Het pensioenfonds heeft meerjarige overeenkomsten afgesloten met AZL te Heerlen inzake de uitvoering van het pensioenbeheer en met Caceis te Amsterdam inzake de uitvoering van de beleggingsadministratie.

De overeenkomst met AZL heeft een looptijd van 5 jaar (van 1-1-2015 tot 1-1-2020). Deze Overeenkomst zal vervolgens voor onbepaalde termijn worden verlengd, behoudens voorafgaande schriftelijke en aangetekende opzegging door AZL met inachtneming van een termijn van 12 kalendermaanden of door het Fonds met inachtneming van een termijn van 6 kalendermaanden. Ook gedurende de verlengingsperiode gelden genoemde termijnen en wijze van opzegging. Voor 2024 bedraagt de basisvergoeding inclusief omzetbelasting € 0,3 miljoen.

De overeenkomst met Caceis is aangegaan voor onbepaalde tijd. Voor 2024 bedraagt de basisvergoeding inclusief omzetbelasting € 0,3 miljoen.

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Betaalde vergoedingen Bestuur, Visitatiecommissie en Verantwoordingsorgaan

	2023	2022
Bestuursvergoedingen	-82	-74
Vergoedingen Visitatiecommissie	-41	-18
Vergoedingen Verantwoordingsorgaan	-15	-14
Totaal	-138	-106

Overige bezoldigingen

Gedurende het boekjaar 2023 waren geen overige bezoldigingen van toepassing.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2023 had het pensioenfonds geen personeelsleden in dienst.

	2023	2022
[9] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	109	101
Aandelen	1.678	2.295
Vastrentende waarden	1.595	1.411
Derivaten	-318	1.985
Subtotaal	3.064	5.792
Banken en overige	95	54
Opbrengst rebates	37	40
Totaal directe beleggingsopbrengsten	3.196	5.886

	2023	2022
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Waardeveranderingen</i>		
– Vastgoedbeleggingen	214	-1.002
– Aandelen	6.534	-27.472
– Vastrentende waarden	12.127	-52.986
– Derivaten	4.517	-41.743
– Valutaverschillen	-315	-1.312
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	23.077	-124.515
In de indirecte beleggingsopbrengsten zijn de indirecte kosten opgenomen die via de beleggingsfondsen rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn verdisconteerd in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. De indirecte beleggingskosten bedroegen in totaal 868 (2022: 1.120).		
Directe kosten van vermogensbeheer		
Beheerkosten:		
– Vastgoed	-7	-8
– Aandelen	-364	-403
– Vastrentende waarden	-133	-91
Transactiekosten:		
– Vastrentende waarden	-3	-6
Bewaarloon	-30	-48
Beleggingsadministratie	-258	-224
Beleggingsadvies	-80	-102
Bankkosten e.d.	-36	-40
Totaal directe kosten vermogensbeheer	-911	-922
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De transactiekosten zijn deels gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	25.362	-119.551
[10] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Periodieke premies aandeel werkgever	1.294	5.057
Periodieke premies aandeel werknemer	205	626
	1.499	5.683

De premiebijdragen over 2023 hebben betrekking op de periode over januari t/m april 2023. De werkgever heeft met ingang van 1 mei 2023 de uitvoeringsovereenkomst opgezegd waardoor er vanaf 1 mei 2023 geen premieopbouw meer plaatsvindt in het pensioenfonds. Vanaf deze datum is het fonds een gesloten pensioenfonds.

Kostendekkende premie

Feitelijke premie

De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

Onvoorwaardelijke aanspraken

Opslag in stand houden vereist vermogen

Opslag voor uitvoeringskosten

De feitelijke/verschuldigde premie is als volgt samengesteld:

Kostendekkende premie

Opslag 5% loonsom

Toelichting

De verschuldigde premie wordt vastgesteld op basis van de kostendekkende premie. Bij de berekening van de kostendekkende premie wordt de door DNB voorgeschreven RTS gebruikt. Naast de kostendekkende premie is structureel een opslag verschuldigd van 5% van de som van de pensioengevende salarissom. De totale kostendekkende premie over 2023 bedraagt 1.227 (2022: 4.852). Het fonds maakt geen gebruik van de mogelijkheid om de kostendekkende premie te dempen.

[11] Saldo van overdrachten van rechten

Overgenomen pensioenverplichtingen

Overgedragen pensioenverplichtingen

	2023	2022
Kostendekkende premie	1.227	4.852
Feitelijke premie	1.499	5.683
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
Onvoorwaardelijke aanspraken	982	4.313
Opslag in stand houden vereist vermogen	174	647
Opslag voor uitvoeringskosten	71	-108
	1.227	4.852
De feitelijke/verschuldigde premie is als volgt samengesteld:		
Kostendekkende premie	1.227	4.852
Opslag 5% loonsom	272	831
	1.499	5.683
<i>Toelichting</i>		
De verschuldigde premie wordt vastgesteld op basis van de kostendekkende premie. Bij de berekening van de kostendekkende premie wordt de door DNB voorgeschreven RTS gebruikt. Naast de kostendekkende premie is structureel een opslag verschuldigd van 5% van de som van de pensioengevende salarissom. De totale kostendekkende premie over 2023 bedraagt 1.227 (2022: 4.852). Het fonds maakt geen gebruik van de mogelijkheid om de kostendekkende premie te dempen.		
[11] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	76	70
Overgedragen pensioenverplichtingen	-2.010	-1.591
	-1.934	-1.521

	2023	2022
[12] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-5.403	-4.865
Partnerpensioen	-1.033	-1.003
Wezenpensioen	-13	-12
Subtotaal	-6.449	-5.880
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-7	-14
Totaal pensioenuitkeringen	-6.456	-5.894
[13] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Pensioenopbouw	-845	-4.095
Toeslagverlening	-18.423	-8.120
Rentetoevoeging	-8.205	1.715
Onttrekkingen pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	6.723	6.125
Wijziging marktrente	-8.851	111.208
Resultaat op kanssystemen	1.226	-1.042
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.813	1.470
Wijzigingen actuariële grondslagen	58	-3.961
Overige wijzigingen	-194	-621
	-26.698	102.679
[14] Herverzekering		
Premies herverzekering	-137	-218
Uitkeringen uit herverzekering	440	393
	303	175
[15] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratiekosten	0	0

	2023	2022
Governance		
– Bestuurskosten (vergoedingen)	-82	-74
– Verantwoordingsorgaan (vergoedingen)	-15	-14
– Visitatiecommissie (vergoedingen)	-41	-18
– Opleidingskosten	0	-5
Totaal governance	-138	-111
Controlekosten		
– Onafhankelijke accountant: controle van de jaarrekening ¹⁾	0	60
– Actuaris: certificering en actuariële sleutelfunctie	20	-33
Totaal controlekosten	20	27
De accountantskosten over 2022 en 2023 zijn betaald door en voor rekening van de werkgever. In 2021 was hiervoor bij het pensioenfonds een raming opgenomen. Deze raming is in boekjaar 2022 vrijgevallen waardoor de kosten in 2022 negatief zijn.		
De actuariële kosten over 2023 zijn betaald door en voor rekening van de werkgever. In 2022 was hiervoor bij het pensioenfonds een raming opgenomen. Deze raming is in boekjaar 2023 vrijgevallen waardoor de kosten in 2023 negatief zijn.		
Overige kosten		
– Bijdrage DNB	-25	-19
– AFM	-2	-2
– Contributie Pensioenfederatie	-10	-11
Totaal overige kosten	-37	-32
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-155	-116
Naast bovenstaande kosten, neemt de werkgever uitvoeringskosten voor haar rekening. Voor 2023 bedroeg dit in totaal ca 1.037 (2022: 743). Dit is inclusief administratie- en accountantskosten.		
Saldo van baten en lasten	-8.079	-18.545

1) De kosten voor de controle van de jaarrekening (incl. basisgegevens en verslagstaten) zijn € 61 (2022: € 53) excl. BTW. Er zijn geen niet-controlediensten en/of overige diensten in 2023 en 2022 verleend. De kosten worden verwerkt in het boekjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft, ongeacht of de werkzaamheden door de externe accountant en de accountantsorganisatie reeds gedurende dat boekjaar zijn verricht.

Actuariële analyse van het saldo

Premies en koopsommen
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)
Toeslagverlening
Sterfte
Arbeidsongeschiktheid
Kosten
Mutaties / diversen
Wijziging actuariële grondslagen

	2023	2022
Premies en koopsommen	446	1.478
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)	8.306	-6.628
Toeslagverlening	-18.423	-8.120
Sterfte	1.226	-1.041
Arbeidsongeschiktheid	239	-239
Kosten	167	0
Mutaties / diversen	-98	-34
Wijziging actuariële grondslagen	58	-3.961
Totaal saldo van baten en lasten	-8.079	-18.545

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2023 van 116,7% en 2022 van 117,7%.

	2023		2022	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	12.372	4,5	12.484	5,1
Aandelen- en vastgoedrisico (S2)	28.742	10,5	26.082	10,6
Valutarisico (S3)	8.823	3,2	7.628	3,1
Kredietrisico (S5)	11.898	4,4	12.321	5,0
Verzekeringstechnisch risico (S6)	8.277	3,0	7.460	3,0
Actief beheer risico (S10)	8.131	3,0	9.174	3,7
Diversificatie- en correlatie-effect ¹⁾	-32.664	-11,9	-31.666	-12,8
Totaal Vereist Eigen Vermogen	45.579	16,7	43.483	17,7
Aanwezige dekkingsgraad		126,2		132,3
Beleidsdekkingsgraad		131,8		130,8
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,0		104,0
Vereiste dekkingsgraad		116,7		117,7

1) Het elimineren van risico's die niet gelijktijdig in de markt optreden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2023 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds over voldoende middelen beschikt. Ultimo boekjaar 2023 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 131,2%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2022 van 130,8%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 0,4%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de beleggingen. Door gebruik te maken van rentederivaten wordt de looptijd van de beleggingen verlengd.

Onderstaande duratie cijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 14,4 jaar (2022: 13,6 jaar).

Duratie van de pensioenverplichtingen 18,5 jaar (2022: 19,1 jaar).

Voor de vaststelling van het renterisico bij het Vereist Eigen Vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

Strategische verdeling 2023		
	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico pensioenfonds	30.942	
Impact op de rentegevoelige beleggingen	18.570	
Renterisico	12.372	4,5
Afdekkingspercentage		60%

De procentuele renteafdekking is berekend op basis van de marktrente (exclusief UFR).

Het pensioenfonds kijkt bij afdekking van het renterisico naar de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen voor de swapcurve. Ten behoeve van het vaststellen van het renterisico in het vereist eigen vermogen wordt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De vastrentende waarden worden gewaardeerd op de swapcurve. Het (verplicht) hanteren van twee verschillende rentecurves kan gevolgen hebben voor de hoogte van de renteafdekking; een effect op de ene rentecurve kan namelijk een ander effect op de andere rentecurve tot gevolg hebben. Bovenstaande renteafdekking o.b.v. de berekening van het renterisico binnen het vereist eigen vermogen van 60% wijkt in 2023 niet af van de strategische renteafdekking van 60%.

Derivaten

Het renterisico is onder andere afgedekt door middel van renteswaps.

De afdekking van het renterisico is vastgesteld op 60% met een bandbreedte van 57-63%. Eind 2023 was het renterisico van de verplichtingen voor 60% (2022: 60%) afgedekt met de portefeuille vastrentende waarden en met renteswaps.

Rentederivaten per 31 december

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Rentederivaten per 31 december 2023	87.004	8.565	-938	7.627
Rentederivaten per 31 december 2022	158.934	6.989	-8.231	-1.242

Het pensioenfonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om marktrisico's af te dekken. Een van de belangrijkste risico's uit het gebruik van derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Per 31 december 2023 is dit LCH.CLEARNET (US) LLC voor rentederivaten en Caceis voor valutaderivaten. Ook worden contracten zo veel mogelijk afgesloten op basis van standaardvoorwaarden, zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door verkregen onderpanden en zekerheden. Onderpand wordt op dagbasis uitgewisseld voor de rente derivaten. Voor de valutatermijn affaires wordt geen onderpand uitgewisseld, vanwege de korte looptijd van de contracten en daardoor lagere exposure.

Collateral

Het pensioenfonds heeft eind 2023 € 12,6 miljoen aan onderpand ontvangen in de vorm van (staats) obligaties en € 11,5 miljoen aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking.

Hoogte buffer

Op basis van de Vereist Eigen Vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het strategisch renterisico 12.372 (4,5%) ultimo 2023.

Aandelen- en vastgoed risico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en hedgefunds en private equity en infrastructuur in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende aandelen en vastgoed categorieën getoond.

Verdeling Aandelen en Vastgoed per categorie:

Ontwikkelde markten (Mature markets)

Opkomende markten (Emerging markets)

2023		2022	
€	%	€	%
89.440	88,0	85.380	91,5
12.199	12,0	7.947	8,5
101.639	100,0	93.327	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor zowel het feitelijk als het strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 28.742 (10,5%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in andere valuta luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van het valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2023		2022	
	€	%	€	%
Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta vóór afdekking met derivaten				
Amerikaanse dollar	81.671	23,2	81.611	25,0
Australische dollar	2.887	0,8	3.380	1,0
Canadese dollar	41	0,0	176	0,1
Britse pound sterling	1.588	0,5	1.340	0,4
Hongkongse dollar	0	0,0	-13	0,0
Japanse yen	7.666	2,2	8.773	2,7
Zwitserse frank	2.668	0,8	4.623	1,4
Deense kroon	5.001	1,4	5.208	1,6
Noorse kroon	176	0,0	156	0,0
Zweedse kroon	0	0,0	0	0,0
Singaporese Dollar	1.465	0,4	1.799	0,6
Chileense peso	191	0,1	203	0,1
Chinese yuan	2.922	0,8	-419	-0,1
Colombiaanse peso	435	0,1		
Indonesische roepie	529	0,1	188	0,1
Zuid-Koreaanse won	649	0,2	787	0,2
Nieuwe Taiwanese dollar	4.355	1,2	2.443	0,8
Zuid-Afrikaanse rand	1.696	0,5	574	0,2
Keniaanse Shilling	298	0,1	737	0,2
Braziliaanse real	202	0,1	-1.401	-0,4
Peruaanse sol	394	0,1	0	0,0
Roemeense leu	307	0,1	0	0,0
Mexicaanse peso	1.585	0,4	870	0,3
Overige	528	0,1	280	0,1
Niet Euro	117.254	33,2	111.315	34,3
Euro	235.520	66,8	213.553	65,7
Totaal beleggingen exclusief derivaten	352.774	100,0	324.868	100,0
Waarde derivaten	1.872		3.311	
Totaal beleggingen inclusief derivaten	354.646		328.179	

1) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en (beleggings)schulden aan kredietinstellingen.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen¹⁾ naar valuta ná afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	17.147	4,8	17.332	5,3
Australische dollar	2.887	0,8	3.380	1,0
Canadese dollar	41	0,0	176	0,1
Britse pound sterling	1.215	0,3	21.420	6,5
Hongkongse dollar	0	0,0	-13	0,0
Japanse yen	7.666	2,2	8.773	2,7
Zwitserse frank	2.668	0,8	4.623	1,4
Deense kroon	5.001	1,4	5.208	1,6
Noorse kroon	176	0,0	156	0,0
Zweedse kroon	0	0,0	0	0,0
Singaporese Dollar	2.694	0,8	3.087	0,9
Chileense peso	309	0,1	203	0,1
Chinese yuan	4.390	1,2	-419	-0,1
Colombiaanse peso	974	0,3	0	0,0
Indonesische roepie	1.381	0,4	188	0,1
Zuid-Koreaanse won	1.958	0,6	787	0,2
Nieuwe Taiwanese dollar	4.411	1,2	2.443	0,7
Zuid-Afrikaanse rand	1.668	0,5	574	0,2
Keniaanse Shilling	298	0,1	737	0,2
Braziliaanse real	2.144	0,6	-1.401	-0,4
Peruaanse sol	394	0,1	0	0,0
Roemeense leu	434	0,1	0	0,0
Mexicaanse peso	2.464	0,7	870	0,3
Overige	7.514	2,1	12.587	3,8
Niet Euro	67.834	19,1	80.711	24,6
Euro	286.812	80,9	247.468	75,4
Totaal beleggingen inclusief derivaten	354.646	100,0	328.179	100,0

1) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en (beleggings)schulden aan kredietinstellingen.

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten.

Valutaderivaten per 31 december

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Valutaderivaten per 31 december 2023	80.536	2.011	-139	1.872
Valutaderivaten per 31 december 2022	102.888	3.852	-541	3.311

Ten aanzien van het strategisch valutabeleid van het pensioenfonds geldt dat 70% van de exposure in US dollar (USD) wordt afgedekt (bandbreedte afhankelijk van marktomstandigheden (70% - 100%). Er vindt geen afdekking plaats voor de overige vreemde valuta. Het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar 33% (2022: 35%) van de beleggingsportefeuille.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het strategisch valuta risico bedraagt 8.823 (3,2%).

Grondstoffenrisico

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de vooraf afgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2023		2022	
	€	%	€	%
Rating vastrentende waarden:				
AAA	20.271	8,8	24.748	11,3
AA	68.803	30,1	25.784	11,7
A	48.290	21,1	45.738	20,8
BBB	33.681	14,7	37.900	17,2
(Lager dan) BBB	18.916	8,3	13.791	6,3
Geen rating ¹⁾	38.815	17,0	71.781	32,7
	228.776	100,0	219.742	100,0
Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:				
Resterende looptijd korter dan 1 jaar	66.659	29,1	70.915	32,3
Resterende looptijd tussen 1 en 5 jaar	40.658	17,8	40.191	18,3
Resterende looptijd tussen 5 en 10 jaar	40.178	17,6	34.147	15,5
Resterende looptijd tussen 10 en 20 jaar	37.150	16,2	36.351	16,5
Resterende looptijd langer dan 20 jaar	44.131	19,3	38.138	17,4
	228.776	100,0	219.742	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het strategisch kredietrisico van 11.898 (4,4%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Het Pensioenfonds hanteert bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen de meest recente overlevingstafels (prognosetafel AG2022), met fondsspecifieke ervaringssterfte. Dit neemt niet weg dat toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot nog verdere verbetering of tot verslechtering van de levensduur en dat diensgevolge in de toekomst verdere verhoging of verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen aan de orde kan komen.

Hoogte buffer

Dit vertaalt zich in een buffer voor het strategisch verzekeringstechnisch risico van 8.277 (3,0%).

¹⁾ Dit betreft voornamelijk hypotheek.

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2023		2022	
	€	%	€	%
Vastgoedbeleggingen				
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per sector:</i>				
Winkels	2.512	100,0	2.271	100,0
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Noord-Amerika	2.512	100,0	2.271	100,0
Aandelen				
<i>Verdeling Aandelen per regio:</i>				
Europa EU	24.318	24,5	13.934	15,3
Europa niet-EU	4.482	4,5	5.853	6,4
Noord-Amerika	47.000	47,5	50.314	55,2
Midden- en Zuid-Amerika	2.029	2,0	809	0,9
Azië ex Japan	7.903	8,0	5.545	6,1
Pacific	11.902	12,0	13.918	15,3
Overig	1.493	1,5	683	0,8
	99.127	100,0	91.056	100,0

	2023		2022	
	€	%	€	%
Verdeling Aandelen per sector:				
Financiële dienstverlening	11.657	11,8	10.525	11,6
Technologie	37.314	37,6	25.278	27,8
Industrie	13.268	13,4	11.952	13,1
Defensieve consumptiegoederen	8.929	9,0	12.760	14,0
Cyclische consumptiegoederen	5.053	5,1	5.021	5,5
Gezondheidszorg	13.881	14,0	14.333	15,7
Nutsbedrijven	3.763	3,8	5.496	6,0
Communicatie diensten	299	0,3	683	0,8
Basismaterialen	4.903	4,9	4.888	5,4
Energie	60	0,1	120	0,1
	99.127	100,0	91.056	100,0
Grote posten: Aandelen beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:				
MICROSOFT CORP	8.498	2,4	0	0,0

	2023		2022	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
Verdeling vastrentende waarden per regio:				
Europa EU	163.198	71,3	160.696	73,1
Europa niet-EU	21.159	9,2	20.817	9,5
Noord-Amerika	15.681	6,9	17.406	7,9
Midden- en Zuid-Amerika	10.911	4,8	6.052	2,8
Azië ex Japan	3.933	1,7	3.177	1,4
Pacific	6.643	2,9	5.713	2,6
Overig	7.251	3,2	5.881	2,7
	228.776	100,0	219.742	100,0
Verdeling vastrentende waarden per soort:				
Staatsobligaties	80.194	35,0	66.753	30,4
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	109.525	47,9	116.077	52,8
Hypotheken	38.394	16,8	36.912	16,8
Inflation linked bonds	663	0,3	0	0,0
	228.776	100,0	219.742	100,0

	2023		2022	
	€	%	€	%
Grote posten: Obligatiedebiteuren groter dan 2% van het balanstotaal:				
Obligaties Europese Unie	13.490	3,8	8.016	2,4
Staatsobligaties Frankrijk	11.905	3,3	11.587	3,4
Bovengenoemde staatsobligaties betreffen alleen de directe beleggingen in staatsobligaties.				
Grote posten: Vastrentende beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:				
NN L Liquid - Euribor 3M	44.761	12,6	50.178	14,8
ASR Hypothekenfonds NON-NHG	38.831	10,9	37.192	11,0
AF Emerging Markets Blend bd i2 eur acc	38.225	10,7	35.121	10,4
NN L Euro Sustainable Credit including Financials	37.821	10,6	45.823	13,5
Netherland princ strip 0% 15/1/2042	16.380	4,6	15.398	4,5
NN L Liquid - EUR	23.756	6,7	13.739	4,1

	2023		2022	
	€	%	€	%
Derivaten				
Verdeling derivaten per soort:				
Valutaderivaten	1.872	19,5	3.311	156,3
Rentederivaten	7.627	79,7	-1.242	-58,6
Kredietderivaten	63	0,7	49	2,3
Aandelen derivaten	6	0,1	0	0,0
	9.568	100,0	2.118	100,0

Er zijn in 2023 geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in premiebijdragende ondernemingen.

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. De buffer voor het strategisch actief beheer risico bedraagt 8.131 (3,0%).

Diversificatie- en correlatie-effect

Bij de becijfering van het totale vereist eigen vermogen dient gebruikt gemaakt te worden van de wortelformule. Hierdoor is het totale vereist eigen vermogen kleiner dan de optelsom van de afzonderlijke buffers. In de wortelformule wordt namelijk verondersteld dat niet alle risico's zich op hetzelfde moment zullen voordoen (diversificatie). Wel wordt uitgegaan van een positieve samenhang (correlatie) tussen het renterisico, het aandelen- en vastgoedrisico en het kredietrisico. Per saldo heeft dit een risico-verlagend effect. Bij het pensioenfonds is dit voor de strategische beleggingsportefeuille eind 2023 -€ 32.664.

Bestemming van saldo van baten en lasten

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming. Het negatieve saldo van baten en lasten van € 8.079 wordt ten laste van de reserves gebracht.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Vastgesteld te Amsterdam, 14 juni 2024

Bestuur Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK:

Pieter van der Wal, voorzitter

Jan Voskuilen, vice-voorzitter

Pol de Jaeger, secretaris

Larissa Gabriëlse

Geert Jan Kremer

Overige gegevens

Statutaire resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming. Het saldo van baten en lasten wordt gemuteerd in de reserves.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK te Amsterdam is aan Milliman Pensioenen B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.845.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 123.000 te rapporteren.

Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel gezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende.

Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de toeslagen beperkt zijn.

Amsterdam, 14 juni 2024

drs. R. van der Meer AAG

verbonden aan Milliman Pensioenen B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK

Verklaring over de jaarrekening 2023

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek ('BW').

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023 van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK te Eindhoven gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023;
- de staat van baten en lasten over 2023; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot fraude en continuïteit, en de aangelegenheden daaruit, bepaald in de context van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie ter ondersteuning van ons oordeel, zoals onze bevindingen en observaties ten aanzien van de controleaanpak frauderisico's en de controleaanpak continuïteit, moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude geïdentificeerd en ingeschat. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK en haar omgeving en de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort. Wij verwijzen naar hoofdstuk "Integriteit" van het bestuursverslag, waarin het bestuur haar analyse en overwegingen ten aanzien van frauderisico's heeft opgenomen.

Wij hebben ten aanzien van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude de opzet en implementatie van de interne beheersing geëvalueerd, waaronder de frauderisicoanalyse van het bestuur, de gedragscode en klokkenluidersregeling, en voor zover wij dat noodzakelijk achtten voor onze controle, de werking getoetst van deze interne beheersmaatregelen.

Wij hebben om inlichtingen gevraagd bij de leden van het bestuur of zij op de hoogte zijn van feitelijke, vermeende of vermoede fraude. Daarnaast hebben wij de rapportages van de sleutelfunctiehouders en de compliance officer geëvalueerd. Hieruit volgden geen signalen van feitelijke, vermeende of vermoede fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van frauderisico's.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Geïdentificeerde frauderisico's

Frauderisico inzake de inherente mogelijkheid van het bestuur om interne beheersingsmaatregelen te doorbreken

Volgens de controlestandaarden is het risico dat het bestuur de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt in alle entiteiten aanwezig. Inherent bevindt het bestuur van een entiteit zich in een unieke positie om fraude te plegen, omdat het in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze

Onze controlewerkzaamheden en observaties

Wij hebben de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten. Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht. Wij hebben getoetst of de journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn aangebracht aanvaardbaar zijn.

Wij hebben de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing voor het maken van schattingen. Daarnaast hebben wij de beheersmaatregelen ten aanzien van de toegangsbeveiliging in de IT-systemen getoetst door het verkrijgen van inzicht in de ISAE 3402-rapportages van relevante serviceorganisaties.

financiële overzichten op te stellen door interne beheersingsmaatregelen te doorbreken die anderszins effectief lijken te werken. Daarom besteden wij bij al onze controles aandacht aan het risico van het doorbreken van maatregelen van interne beheersing door het bestuur in:

- journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn gemaakt;
- schattingen;
- significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsuitoefening.

Wij hebben daarbij bijzondere aandacht voor tendenties als gevolg van mogelijke belangen van het bestuur.

Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij aandacht voor belangrijke schattingsposten die zijn gebaseerd op subjectieve input, zoals de fonds specifieke elementen in de technische voorzieningen en de waardering van niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen. Wij hebben naar aanleiding van onze controle en de uitkomsten daarvan, deze schattingsposten beoordeeld op aanwijzingen van tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude.

Daarbij hebben wij onder meer de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Evaluatie van de gehanteerde actuariële grondslagen en actuariële analyse en bespreking hiervan met het bestuur en de certificerend actuaaris;
- Aansluiting van waardering van beleggingsfondsen met de nettovermogenswaarde zoals vermeld in de (gecontroleerde) jaarverslagen van de beleggingsfondsen;
- Uitvoering van alternatieve werkzaamheden zoals back-testing voor beleggingsfondsen waarvoor geen gecontroleerde nettovermogenswaarde of jaarrekening beschikbaar is per balansdatum;
- Beoordeling van de toelichting op de financiële positie en het toetsen aan de vereisten uit de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Wij zijn alert geweest op mogelijk significante transacties buiten de normale bedrijfsvoering van de stichting of die in een ander opzicht ongebruikelijk lijken in het licht van zowel ons inzicht in de stichting en de omgeving als andere tijdens de controle verkregen informatie. Wij hebben geen significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsvoering geïdentificeerd.

Wij hebben bij onze controle van de schattingsposten geen aanwijzingen van tendenties als gevolg van belangen van het bestuur geïdentificeerd. Onze werkzaamheden hebben tevens niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van het doorbreken van de interne beheersing door het bestuur.

Wij hebben in onze controle een element van onvoorspelbaarheid ingebouwd. Daarnaast hebben wij kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn wij tijdens de controle alert gebleven op indicaties voor fraude. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die een aanwijzing vormen voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Controleaanpak continuïteit

Pensioenfondsen zijn op grond van de wetgeving gehouden om een adequate vermogensdekking, het vereist eigen vermogen, aan te houden. Het vereist eigen vermogen wordt op basis van het financieel

toetsingskader bepaald. Als de dekkingsgraad van een pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het pensioenfonds het eigen vermogen op het vereiste niveau brengt. Als het pensioenfonds niet kan voldoen aan het herstel zullen aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Daar waar nodig zullen de rechten van de (gewezen) deelnemers moeten worden aangepast zodat weer aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan.

Zoals toegelicht in het onderdeel 'Risicoparagraaf' in de jaarrekening bevindt het pensioenfonds zich op balansdatum niet in een (reserve) tekortsituatie. Het is de verwachting van het bestuur dat het pensioenfonds over voldoende potentieel beschikt om uit een situatie van reservetekort te blijven. Het bestuur heeft de continuïteitsbeoordeling van de stichting voor ten minste twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening uitgevoerd en geen gebeurtenissen of omstandigheden geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de stichting om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico's).

Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur over de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat ook andere informatie. Dat betreft alle informatie in het jaarverslag anders dan de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor

- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid en is geen garantie dat een controle die overeenkomstig de controlestandaarden is uitgevoerd altijd een afwijking van materieel belang ontdekt wanneer hier sprake van is.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 14 juni 2024
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2023 van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.